

Armoedemonitor 2017

Foto: Robert Oosterbroek

Colofon

uitgave

IB Onderzoek
Gemeente Utrecht
Postbus 16200
3500 CE Utrecht
030 286 1350
onderzoek@utrecht.nl

in opdracht van

Werk & Inkomen
Gemeente Utrecht

internet

www.utrecht.nl/onderzoek

rapportage

Veronique Linssen
Jan-Berno van Lochem
Geisje Hoetjes
Hanneke Polman

projectnummer

F134 – 4414541

bronvermelding

Het overnemen van gegevens uit deze publicatie is toegestaan met de bronvermelding:
afdeling Onderzoek, gemeente Utrecht

Inleiding

Achtergrond

De afdeling Werk en inkomen (W&I) van de gemeente Utrecht zorgt voor het beleid en de uitvoering van het Utrechtse armoedebelief. Essentieel hierbij zijn het bereik en de effectiviteit van de armoedeaanpak, maar ook de continue doorontwikkeling. Dit vraagt eens in de zoveel tijd om een actueel inzicht in de omvang en het bereik van de doelgroep. IB Onderzoek heeft in 2013 de laatste brede armoedemonitor gemaakt en in 2015 is een update van de belangrijkste cijfers en feiten verschenen in een factsheet. Op verzoek van W&I heeft IB Onderzoek de voor u liggende brede armoedemonitor 2017 (over 2016) gemaakt.

Doel Armoedemonitor

Doel van de armoedemonitor 2017 is beter inzicht te geven in wie arm zijn in Utrecht, hoe de armoede zich ontwikkelt, wie bereikt wordt met de vernieuwde aanpak en wie nog niet. Hiervoor is een actualisatie gewenst van de monitor van 2013 met enkele aanvullingen.

Het begrip armoede

Armoede is een breed begrip, breder dan alleen een lage inkomensgrens. Armoede staat namelijk niet op zichzelf, maar ontstaat door andere problematiek en leidt tot nieuwe problemen zoals gezondheidsproblemen en eenzaamheid.

Toch is er in deze armoedemonitor voor gekozen om armoede te definiëren als een lage inkomensgrens. Enerzijds omdat de Utrechtse armoedeaanpak de grens van 125% van het Wettelijk Sociaal Minimum (WSM) hanteert voor de armoederegelingen. Anderzijds omdat het CBS inkomensgegevens heeft, waarmee een betrouwbaar beeld geschetst kan worden van het aantal Utrechtse huishoudens met een laag inkomen. We kijken zowel naar de grens van 125% en 101% van het WSM, omdat de laatste min of meer overeenkomt met bijstandsniveau. Huishoudens met een inkomen tot 125% WSM noemen we in deze monitor huishoudens met een laag inkomen of minima. Omwille van de leesbaarheid zal ook enkele keren de term armoede gebruikt worden.

Leeswijzer

Deze monitor begint met een schets van de omvang en ontwikkeling van armoede in Utrecht, gevolgd door een beeld van armoede binnen bepaalde groepen, zoals werkende minima, kinderen en ouderen. Het CBS is hier de belangrijkste databron. Het CBS berekent het aantal huishoudens met een laag inkomen tot en met 2014. Voor de cijfers voor 2015 en 2016 (prognose) hebben we gebruik gemaakt van de Minimascan van Stimulansz. In de monitor is verder aandacht voor de beleving van armoede, met gegevens uit de Utrechtse Inwonersenquête 2016. Tot slot komen de armoederegelingen en schuldenproblematiek aan bod, waarbij met name gebruik is gemaakt van data van Werk & Inkomen.

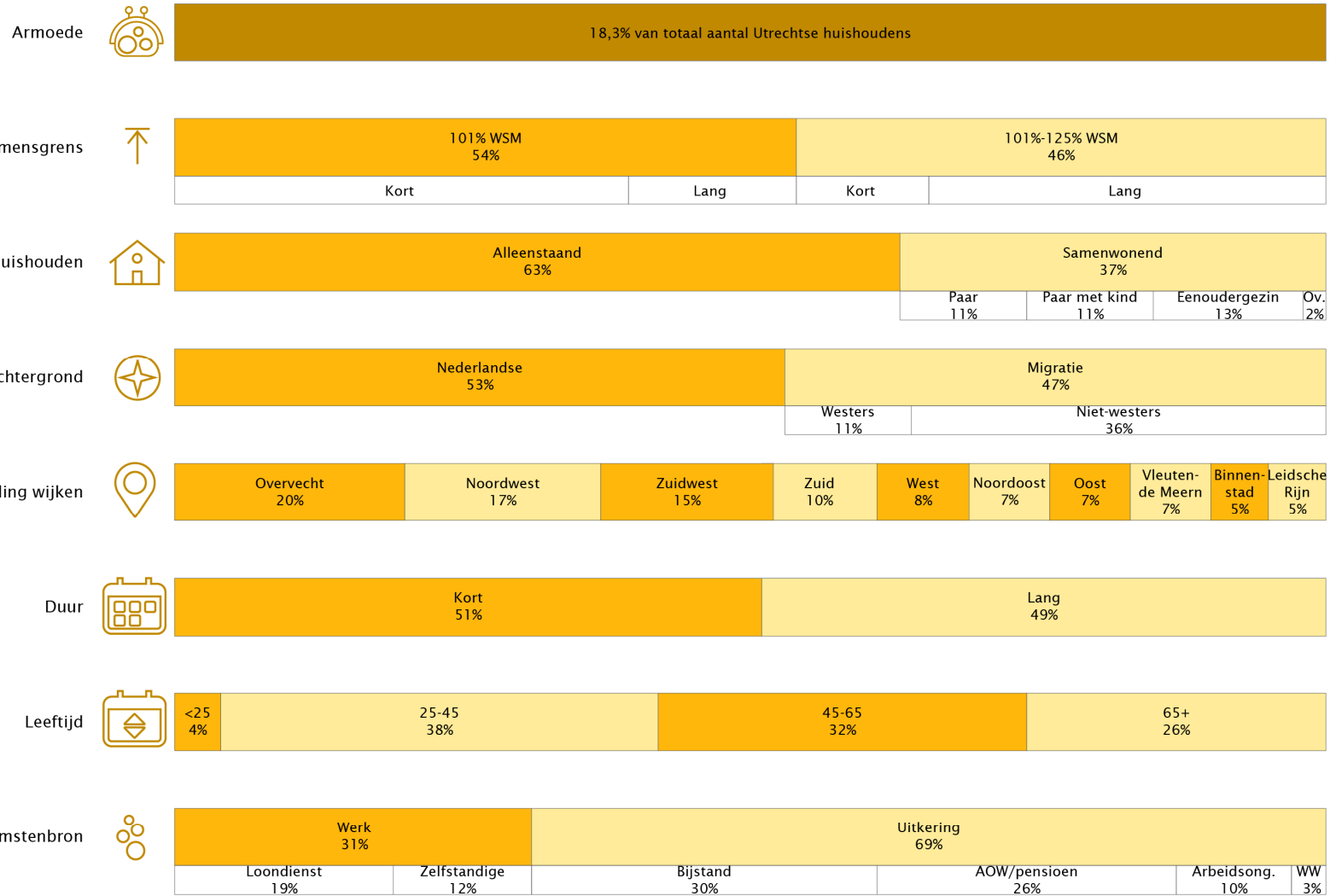
Inhoudsopgave

Inleiding

Samenvatting

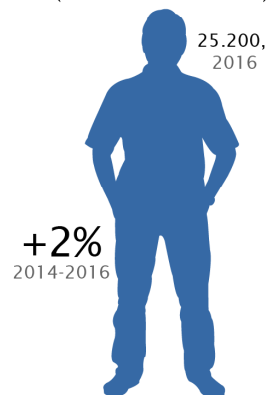
1. Omvang en ontwikkeling armoede in Utrecht	p. 9
2. Werkende minima	p. 18
3. Kinderen van minima	p. 25
4. Ouderen met laag inkomen	p. 30
5. Beleving armoede	p. 33
6. Armoederegelingen	p. 39
7. Schuldenproblematiek	p. 51

Samenstelling huishoudens met een inkomen tot 125% WSM (2014)

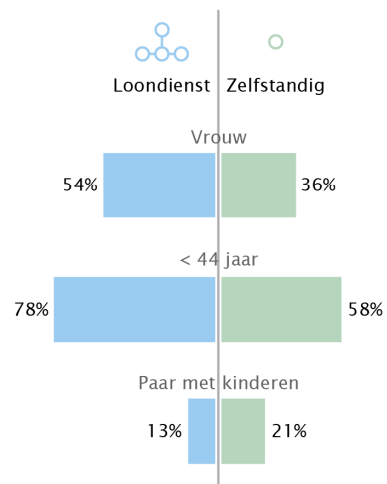
Groei armoede

(inkomen tot 125% WSM)

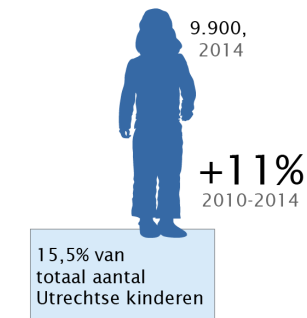
Groei armoede wordt volledig veroorzaakt door huishoudens die langdurig op bijstandsniveau zitten.

Werkende minima

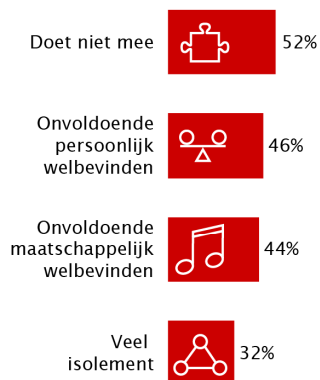
Kinderen van minima

(inkomen tot 125% WSM)

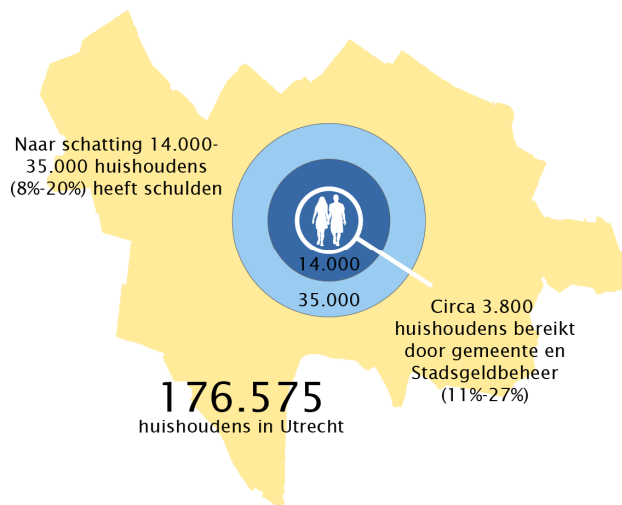
Kinderen van minima leven vooral in huishoudens met niet-westerse achtergrond (70%) en/of uitkering (64%).

Beleving armoede

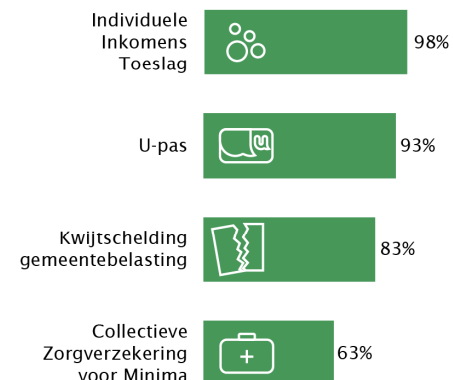

Naarmate mensen slechter kunnen leven van hun inkomen doen ze minder mee, ervaren ze minder welbevinden en ervaren ze vaker sociaal isolement.

Schuldenproblematiek

Bereik armoederegelingen

Samenvatting

- **Armoede in Utrecht neemt toe, groei vlakt af**

Van 2010 tot en met 2014 steeg het aantal huishoudens met een laag inkomen (tot 125% van het Wettelijk Sociaal Minimum) met 12%. Ook het *aandeel* huishoudens met een laag inkomen nam in die periode toe, van 17,2% naar 18,3%. Naar schatting groeit de armoede door tot 2017, maar de groei vlak wel af. Vergeleken met de andere drie grote steden, is de armoede in Utrecht het laagst.

- **Vooraf groei bij laagste inkomens en bij huishoudens met langdurig laag inkomen**

De groeiende armoede wordt volledig veroorzaakt door de groei van het aantal huishoudens met een inkomen tot 101% WSM. Het aantal huishoudens in de bovenlaag van de armoede (inkomen 101% – 125%) daalde met 5%. De groei zit bovendien vooral bij huishoudens die langdurig een inkomen tot 101% WSM hebben.

- **Grootste deel huishoudens met laag inkomen is alleenstaand en/of van Nederlandse afkomst**

Huishoudens met een inkomen tot 125% WSM bestaan vooral uit alleenstaanden (63%) en uit huishoudens met een Nederlandse achtergrond (53%). Ze wonen met name in de wijken Overvecht, Noordwest en Zuidwest.

- **Meer risico op armoede bij bepaalde groepen, zoals jongeren, 65-plussers, en eenoudergezinnen**

In Utrecht is er relatief veel armoede (inkomen tot 125% WSM) onder alleenstaanden en eenoudergezinnen, onder jongeren (<25jaar) en 65-plussers en onder mensen met een niet-westerse migratieachtergrond

- **Bijna 1/3 huishoudens met laag inkomen werkt**

Bijna een derde van de huishoudens met een laag inkomen in Utrecht (125% WSM) heeft inkomen uit werk (zo'n 7.700 huishoudens). Dit is meer dan gemiddeld in Nederland. Het merendeel van hen werkt in loondienst. In 2014 zien we geen toename van het aantal en aandeel werkende minima. De toename van armoede komt volledig door een groei van het aantal niet-werkende minima.

- **Werkende minima jonger en minder lang arm**

Werkende minima (125% WSM) zijn minder lang arm en zijn gemiddeld jonger dan niet-werkende minima. Ook hebben ze relatief vaker een hogere opleiding en een Nederlandse achtergrond.

- **Werkende minima in loondienst zijn vaak starters op de arbeidsmarkt en jonge gezinnen**

Onder werkende minima in loondienst is het aandeel jongeren relatief groot. In vergelijking met niet-werkende minima zien we bij minima in loondienst – naast veel alleenstaanden – ook iets vaker stellen met kinderen.

- **Zelfstandigen minima zijn vaak mannen**

Zelfstandig werkende minima wonen verspreid over de stad. Het aandeel zelfstandigen met een inkomen tot 101% WSM is relatief groot. Verder zijn het vaker mannen. Ook de zelfstandigen zijn gemiddeld jonger dan niet-werkende minima, maar in vergelijking met minima in loondienst kennen ze ook een iets groter aandeel oudere zelfstandigen. Het aandeel gezinnen met kinderen is bij zelfstandige minima relatief groot. Verder gaat het vaker om hoogopgeleiden.

Samenvatting

- **Aantal kinderen in armoede fors gestegen**

Het aantal kinderen in huishoudens met een inkomen tot 101% WSM is fors gestegen van 2010 tot 2014 (+46%). Het gaat hier vooral om gezinnen met een niet westerse achtergrond. De toename heeft te maken met een groeiend aantal arme huishoudens met kinderen en een groeiend aantal kinderen per arm gezin. Ook het aantal kinderen in bijstands-huishoudens groeide (+38% van 2012 tot 2016).

- **Slecht kunnen leven van inkomen hangt samen met minder meedoen en minder welbevinden**

Het persoonlijk en maatschappelijk welbevinden neemt af naarmate mensen slechter kunnen leven van hun inkomen. Verder neemt het sociaal isolement toe en doen mensen die slecht kunnen leven van hun inkomen relatief minder mee.

- **Klein deel mensen met schulden in beeld**

Waarschijnlijk is maar een klein deel van de schuldenaars in beeld. In de Inwonersenquête zegt 8% van de Utrechters schulden te hebben en volgens het rapport *Huishoudens in de rode cijfers* van Panteia (2015) heeft bijna 20% van alle huishoudens schulden. Voor Utrecht zou dit betekenen dat naar schatting tussen de 14.000 en 35.000 huishoudens schulden hebben, terwijl zo'n 3.800 huishoudens met schulden worden bereikt door de gemeente en Stadsgeldbeheer (september 2016 – oktober 2017). Met deze mensen is een gesprek gevoerd en het merendeel ontvangt een vorm van ondersteuning. Bereikcijfers van andere aanbieders van schulddienstverlening, zoals vrijwillige inzet, zijn niet bekend.

- **Toename bereik mensen met schulden**

Sinds september 2016 heeft Utrecht een nieuwe schulden-aanpak. Een vergelijking laat zien dat er met de nieuwe aanpak 67% meer klanten worden bereikt t.o.v. 2015.

- **Meer aanvragen Totaalbeheer**

Wat opvalt is de flinke toename van het aantal klanten dat Totaalbeheer aanvraagt. De aanvragen voor deze intensieve vorm van budgetbeheer, waarbij de gemeente de financiën van de klant volledig beheert, is in 2017 verdrievoudigd t.o.v. 2015.

- **Workshop Ontslag meest bezocht**

Met de workshops Levensgebeurtenissen probeert de gemeente te voorkomen dat inwoners in financiële problemen komen. De workshop Ontslag is de meest bezochte workshop. Over het algemeen doen er meer vrouwen dan mannen mee aan de workshops. Dit komt met name door de workshop Ontslag, die uitsluitend door vrouwen is bezocht. Wat verder opvalt is dat bijna twee derde van de deelnemers hoog opgeleid is (HBO/WO).

- **Het bereik van de armoederegelingen is vrij hoog, maar kan nog beter**

Van de regelingen waarvan het bereik uit te rekenen is, kennen de U-pas en de IIT het hoogste bereik (resp. 93% en 98%). In het bereik van de CZM (63%) is nog verbetering mogelijk, net als bij de Kwijtschelding Gemeentebelastingen (83%). Volgens de Minima-effectrapportage 2016 (Nibud) blijkt dat de vernieuwde Utrechtse armoedeaanpak een positief effect heeft, maar dat bepaalde groepen nog steeds niet rond kunnen komen. Het gaat hier vooral om stellen met kinderen. Zij hadden in 2016 maandelijks de grootste tekorten.

1. Omvang en ontwikkeling armoede in Utrecht

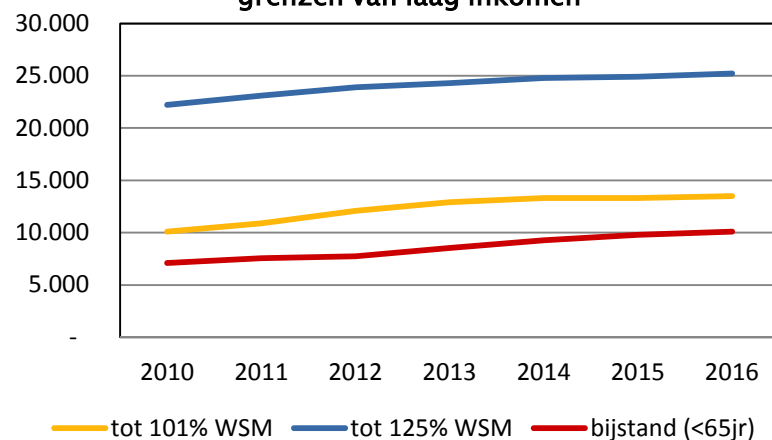
Foto: Renzo Gerritsen

1.1 Groei armoede vlakt af

Huishoudens met inkomen tot 101% WSM, tot 125% WSM en bijstand (2015 en 2016 is prognose)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
tot 101% WSM	10.100	10.900	12.100	12.900	13.300	13.300	13.500
tot 125% WSM	22.200	23.100	23.900	24.300	24.800	24.900	25.200
Aandeel tot 101% WSM	7,8%	8,3%	9,1%	9,6%	9,8%	9,6%	9,6%
Aandeel tot 125% WSM	17,2%	17,6%	17,9%	18,1%	18,3%	18,0%	18,0%
huishoudens met bijstand (31/12)							
incl. BBZ-IOAZ -IOAW	7.260	7.711	7.958	8.847	9.643	10.250	10.634
huishoudens met bijstand (31/12)							
excl. BBZ-IOAZ-IOAW	7.100	7.541	7.731	8.521	9.236	9.804	10.110
huishoudens met AIO (aanvullende inkomensvoorziening ouderen, 31/12)			1.804	1.844	1.701	1.573	1.593

Ontwikkeling aantal huishoudens bij diverse grenzen van laag inkomen*

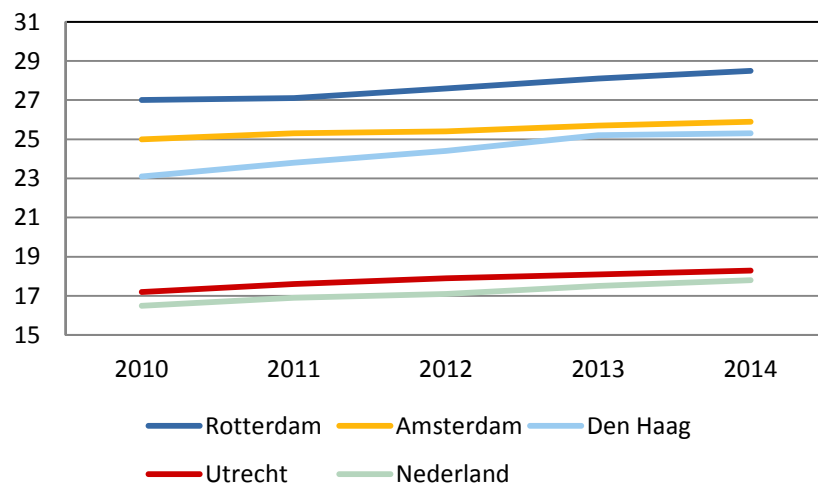
*Zie bijlage 1 voor definities verschillende inkomensgrenzen.

- Van 2010 tot 2014 steeg het aantal huishoudens met inkomen tot 125% WSM met ongeveer 12%. Deze toename komt volledig voor rekening van huishoudens tot 101% WSM (+32%). Het aantal huishoudens tussen 101% -125% WSM daalde met 5%.
- Absoluut gezien groeit het aantal huishoudens op diverse grenzen van armoede na 2014 nog steeds, maar de groei neemt af. Ook het aantal bijstandshuishoudens groeide minder hard dan in voorgaande jaren.
- Het aandeel huishoudens met een laag inkomen (in %) stabiliseert.

Volgens de **bevolkingsprognose** komen er tot 2020 ruim 20.000 Utrechters bij (+6,4%). Het aantal Utrechters van 54 jaar of ouder en het aantal middelbare scholieren (12 t/m 17 jaar) neemt harder toe dan de gemiddelde groei. Een groei van de bevolking betekent niet per definitie een evenredige groei van de armoede. Een groot deel van de bevolkingsgroei komt door woningbouw. De bevolkingssamenstelling en de groei van de armoede hangt af van het soort woningen dat gebouwd wordt.

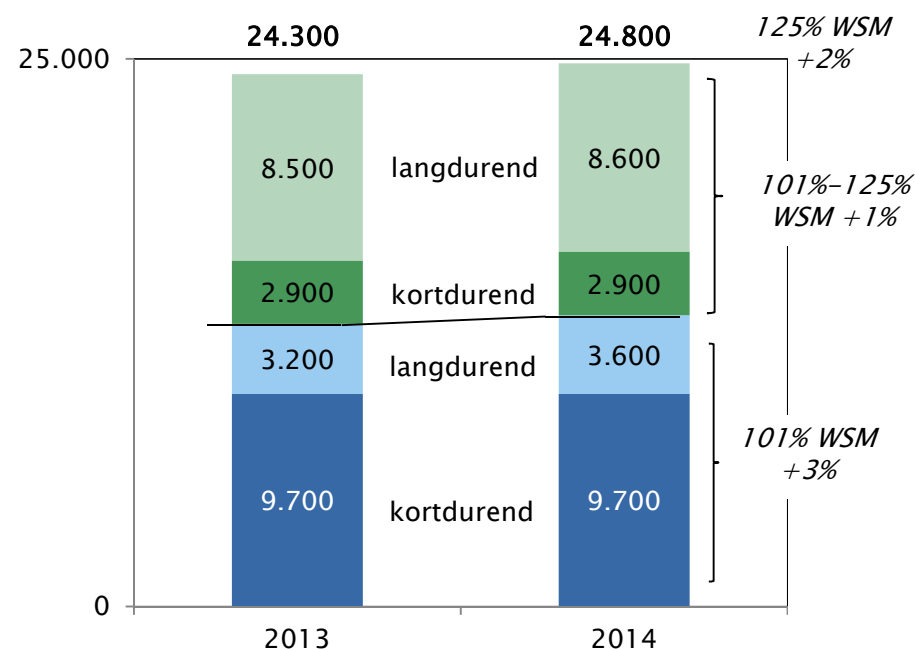
1.2 Utrecht kent van vier grote steden laagste aantal huishoudens met laag inkomen

Ontwikkeling aandeel minima (huishoudens tot 125% WSM) in G4 en Nederland

- In de vier grote steden (G4) is het aandeel huishoudens met een laag inkomen hoger dan gemiddeld in Nederland.
- Utrecht wijkt qua bevolkingssamenstelling en economische structuur af van de andere grote steden, waardoor het aantal minima hier lager is.
- In Amsterdam, Den Haag en Utrecht neemt de groei van het aandeel minima af (2014). In Rotterdam is dit niet het geval.

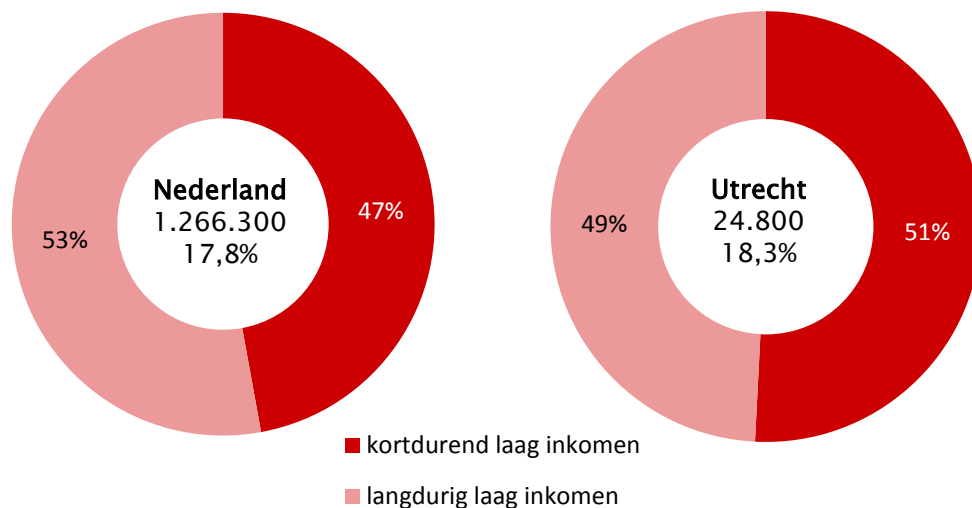
Aantal huishoudens in Utrecht naar kort- en langdurend laag inkomen

- Het groeiende aantal huishoudens met een laag inkomen kan vooral worden toegewezen aan een toename van de huishoudens die langdurig een inkomen tot 101% WSM hebben (+12,5%).

1.3 Groei aantal huishoudens met langdurig laag inkomen

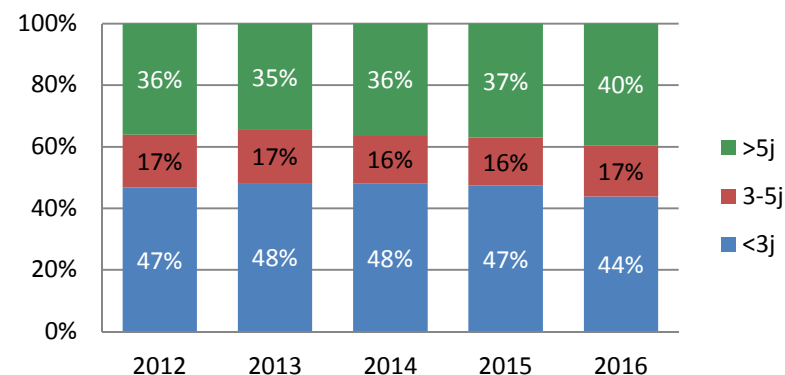
Aantal huishoudens met inkomen tot 125% WSM – 2014

- In Utrecht zijn er minder huishoudens met een langdurig laag inkomen dan landelijk gemiddeld.
- In Utrecht steeg het aantal huishoudens met langdurig laag inkomen met 4,3% en landelijk met 3,4% (2014 t.o.v. 2013).

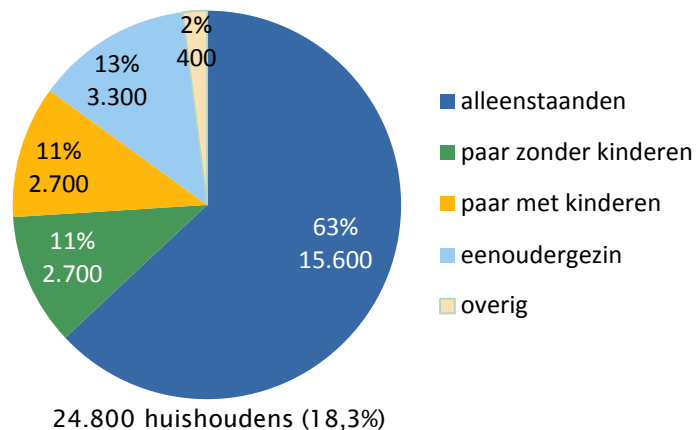
- De afgelopen jaren laten een verschuiving zien van kortdurende bijstand naar langdurende bijstand; het aandeel huishoudens dat kortdurend in de bijstand zit daalt en het aandeel huishoudens dat langdurig in de bijstand zit groeit.
- In Utrecht groeit de totale bijstand tot 2016 harder dan landelijk. Zowel landelijk als in Utrecht vlakt deze groei af. In 2016 is de groei in Utrecht 3% en landelijk 4%.

Ontwikkeling bijstand Utrecht naar aandeel kort- en langdurend

1.4 Groot aandeel minima bij alleenstaanden en eenoudergezinnen

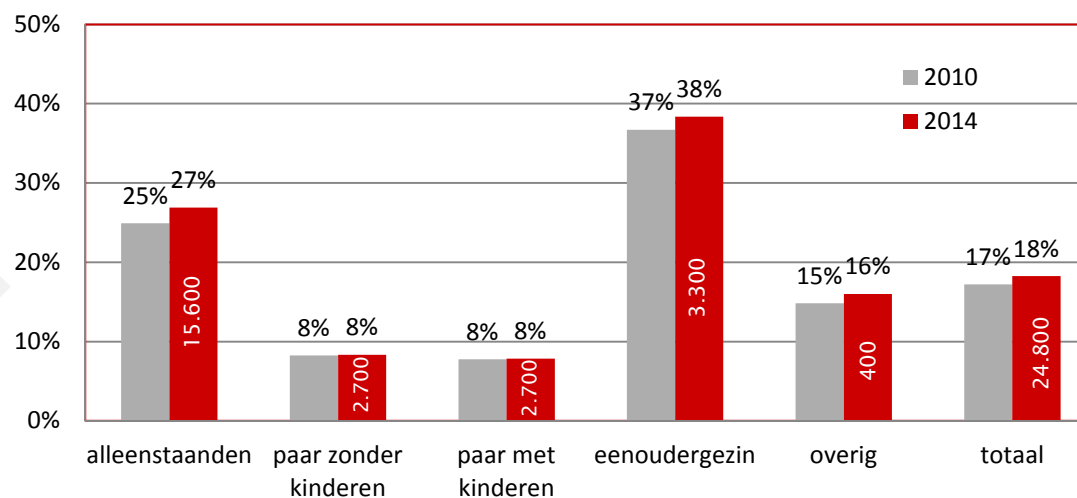
Utrechtse huishoudens tot 125% WSM naar
huishoudenssamenstelling – 2014

- Van de 24.800 huishoudens met een laag inkomen in Utrecht bestaat bijna twee derde uit alleenstaanden (63% of 15.600 huishoudens).

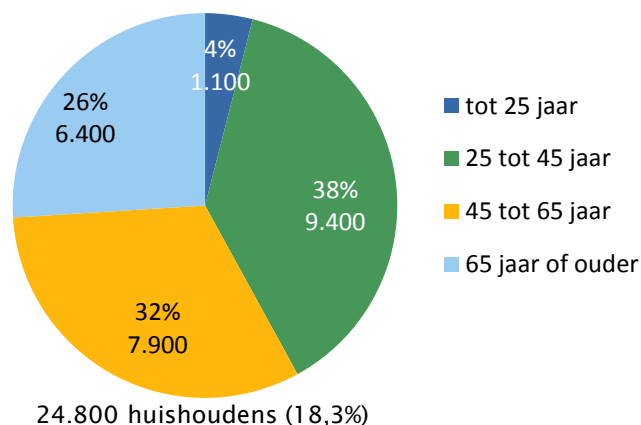
- Het aandeel gezinnen met een inkomen tot 125% WSM is het grootst bij eenoudergezinnen (38%) en alleenstaanden (27%).
- Aangezien er in Utrecht relatief veel alleenstaanden wonen, is de armoede in absolute zin hier het grootst (15.600 alleenstaanden hebben een laag inkomen).

Ontwikkeling aandeel huishoudens met inkomen tot 125% WSM
binnen huishoudtypes in Utrecht

1.5 Jongeren (<25 jaar) en ouderen (65-plussers) relatief vaak laag inkomen

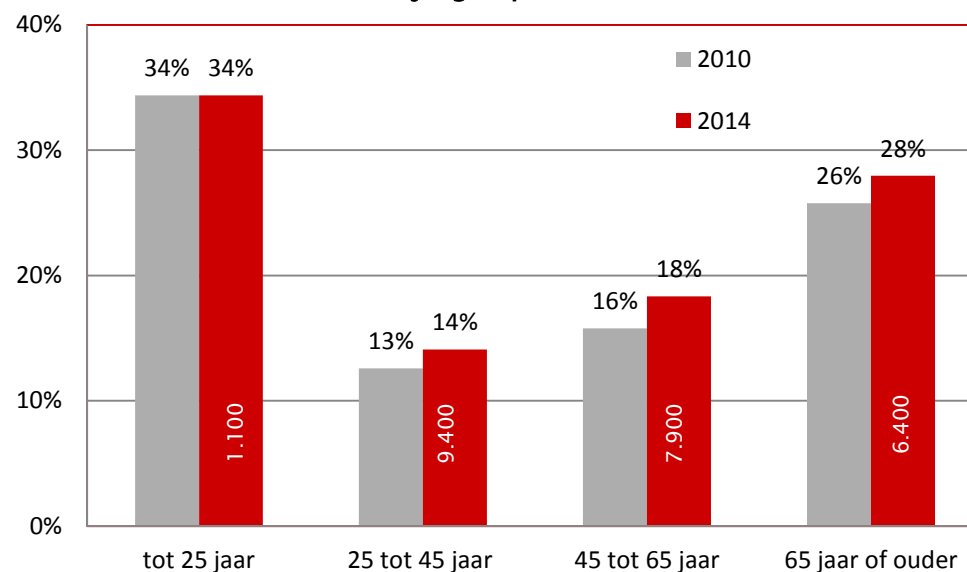
Utrechtse huishoudens tot 125% WSM
naar leeftijd – 2014

- Jonge huishoudens en huishoudens van 65+ in Utrecht kennen het hoogste aandeel minima; van alle jonge Utrechtse huishoudens heeft ruim een derde een inkomen tot 125% van het WSM, bij 65-plussers is dat 28%.
- Aangezien er in Utrecht relatief weinig jonge huishoudens zijn (met inkomen, exclusief studenten), is de armoede in absolute zin hier het kleinst (1.100 jonge huishoudens).

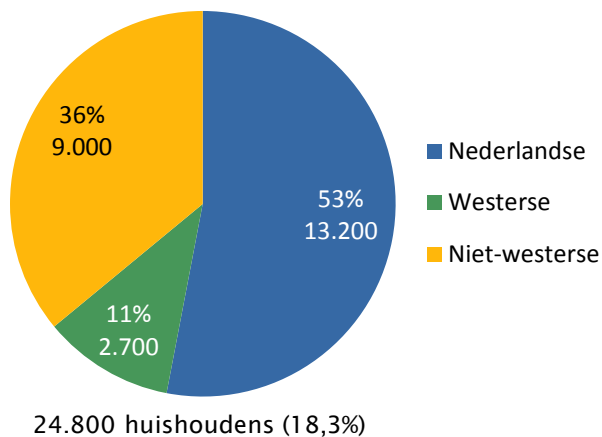
- Van de 24.800 huishoudens met een inkomen tot 125% WSM is circa driekwart jonger dan 65 jaar.
- Huishoudens onder de 25 jaar vormen een klein deel van de huishoudens met een laag inkomen (4%).

Ontwikkeling aandeel huishoudens tot 125% WSM binnen
leeftijdsgroepen in Utrecht

1.6 Huishoudens met niet-westerse migratieachtergrond kennen relatief groot aandeel met inkomen tot 125% WSM

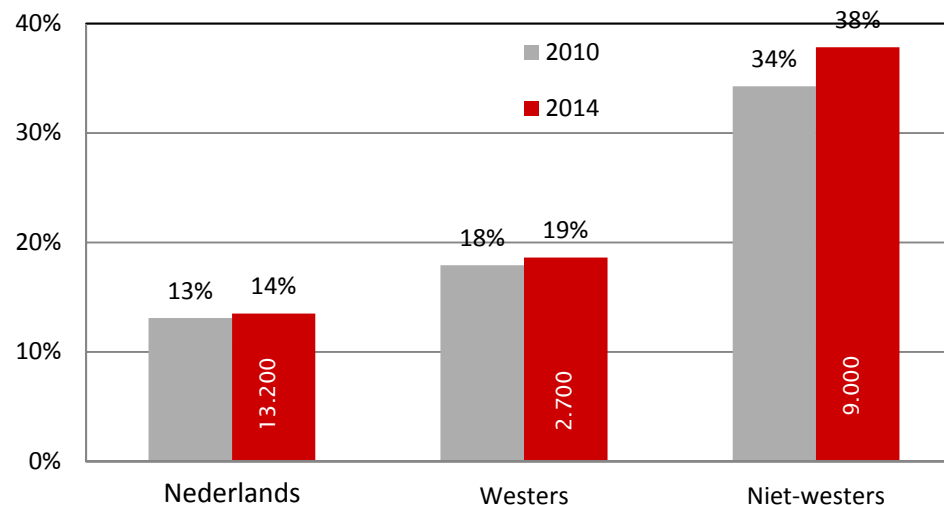
Utrechtse huishoudens tot 125% WSM
naar herkomst – 2014

- Het aandeel huishoudens met een inkomen tot 125% WSM is het grootst bij Utrechters met een niet-westerse migratieachtergrond (38%).
- In absolute zin hebben de meeste huishoudens met een laag inkomen in Utrecht een Nederlandse achtergrond (13.200 huishoudens)

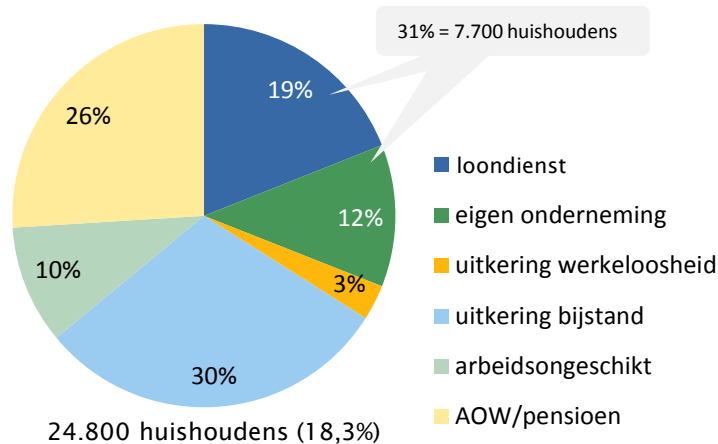
- Circa de helft van de huishoudens met een inkomen tot 125% WSM heeft een Nederlandse achtergrond.
- Ruim een derde heeft een niet-Westerse achtergrond.

Ontwikkeling aandeel huishoudens tot 125% WSM binnen
herkomstgroepen in Utrecht

1.7 Bijna een derde van de huishoudens met laag inkomen heeft inkomen uit werk, aandeel minima bij werkenden is laag

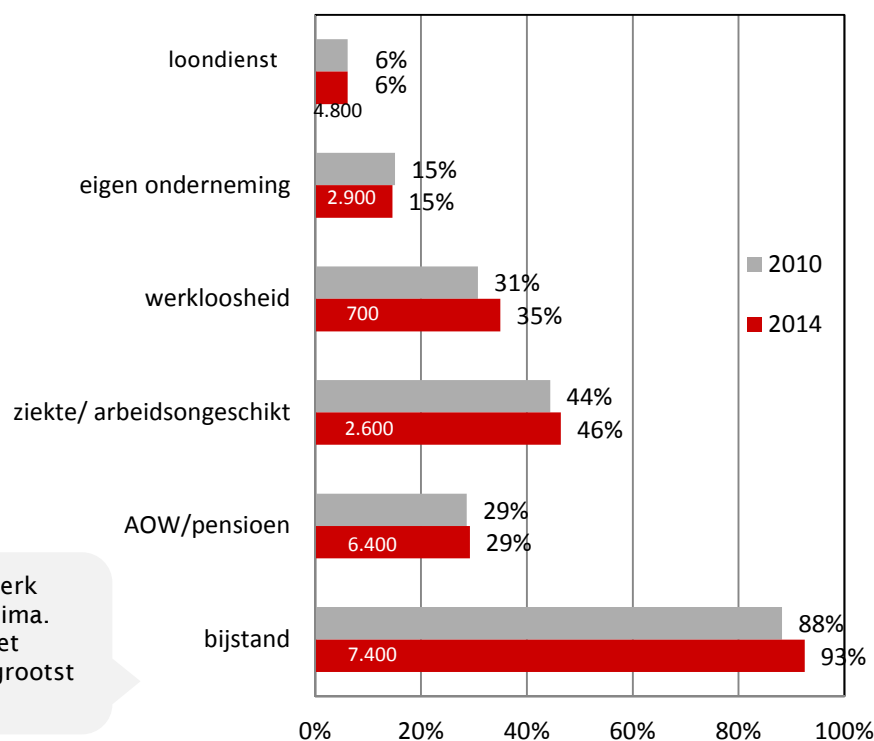
Utrechtse huishoudens tot 125% WSM
naar inkomstenbron – 2014

- Bijna een derde van de Utrechtse huishoudens met een inkomen tot 125% WSM heeft werk.

- Huishoudens met inkomen uit werk kennen het kleinste aandeel minima.
- Binnen de groep werkenden is het risico op een laag inkomen het grootst bij zelfstandigen.

Ontwikkeling aandeel huishoudens tot 125% WSM
binnen inkomensgroepen in Utrecht

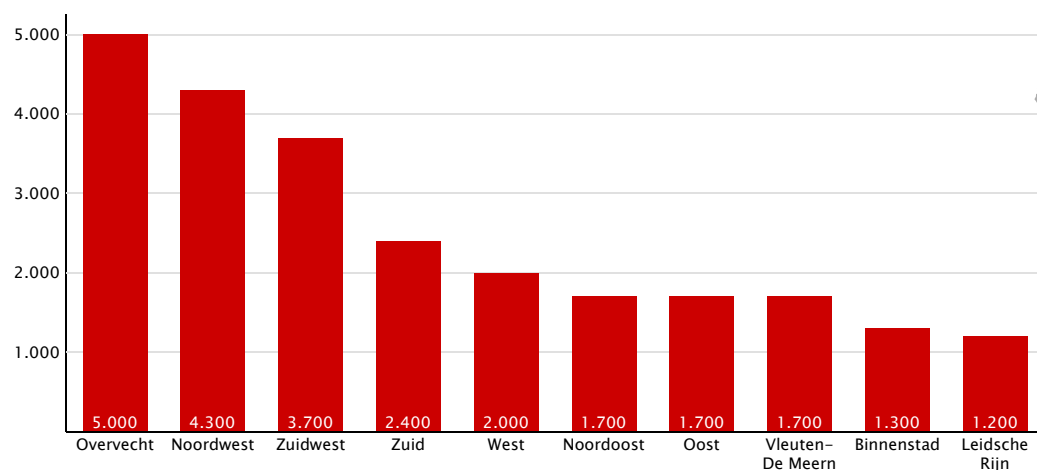
1.8 Meer dan helft huishoudens met laag inkomen woont in Overvecht, Noordwest en Zuidwest

Huishoudens met inkomen tot 120%* WSM per wijk				
	absoluut 2010	% 2010	absoluut 2014	% 2014
West	1.590	14	1.820	15
Noordwest	3.600	20	3.930	21
Overvecht	3.780	27	4.640	32
Noordoost	1.510	10	1.560	10
Oost	1.470	13	1.550	13
Binnenstad	1.340	16	1.210	14
Zuid	1.860	16	2.190	19
Zuidwest	2.940	20	3.410	23
Leidsche Rijn	840	9	1.060	10
Vleuten-De Meern	1.250	8	1.490	9
Utrecht totaal	20.180	16	22.850	17

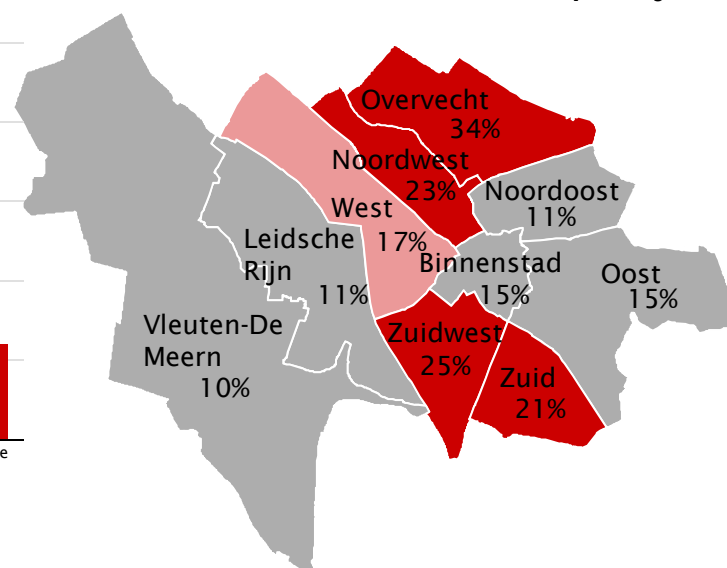
bron: CBS-RIO 2010 en 2014 * cijfers 2010 alleen beschikbaar voor 120% WSM

- In de wijken Overvecht, Zuidwest en Noordwest is het aandeel huishoudens met een laag inkomen het grootst. Ook in Zuid is dit aandeel hoger dan gemiddeld.
- Vergeleken met 2010 is dit beeld vrijwel onveranderd, maar het aandeel huishoudens met een inkomen tot 120% WSM is in alle drie de wijken toegenomen, met name in Overvecht en Zuidwest.
- De bevolkingsprognose geeft aan dat in 2040 Zuidwest de grootste wijk van Utrecht zal zijn. Dit is vooral te danken aan de nieuwbouw in de Merwedekanaalzone. Dit betekent niet dat de armoede ook zal stijgen. Naar verwachting trekt de nieuwbouw met name bewoners met een hoger inkomen, waardoor het aandeel armoede in de gehele wijk zal dalen.

Aantal huishoudens met inkomen tot 125% WSM per wijk - 2014

Aandeel huishoudens met inkomen tot 125% per wijk - 2014

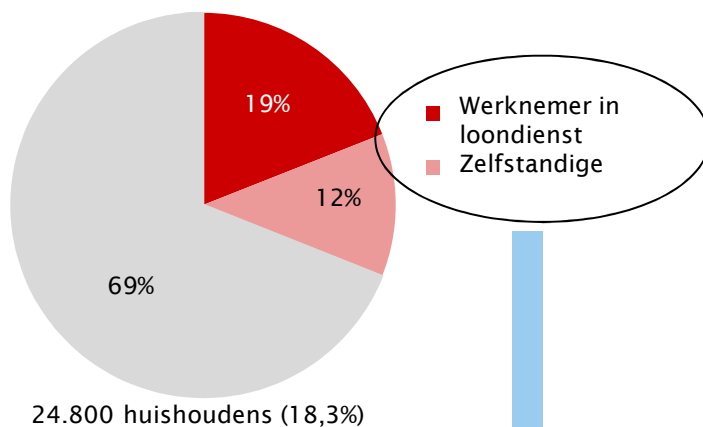
2. Werkende minima

Foto: IB Onderzoek

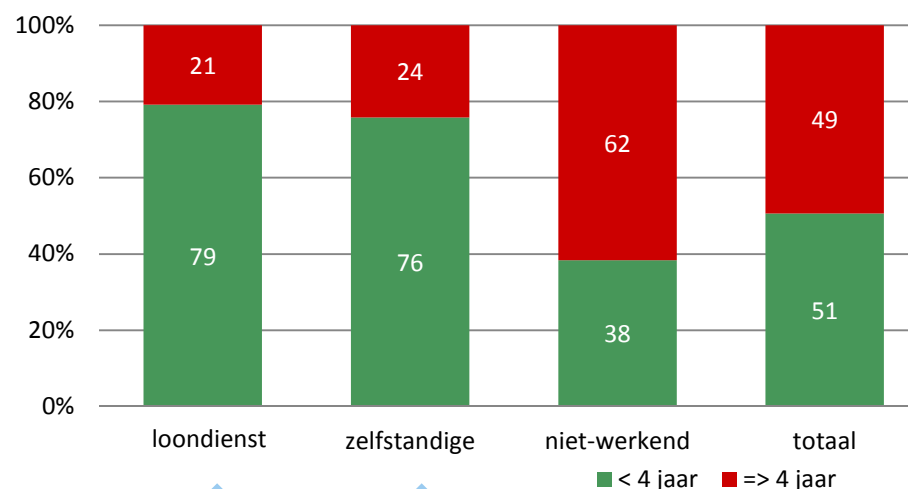
2.1 Bijna derde van huishoudens met laag inkomen heeft werk, werkende minima hebben minder vaak langdurig laag inkomen

Utrechtse huishoudens tot 125% WSM naar inkomstenbron- 2014

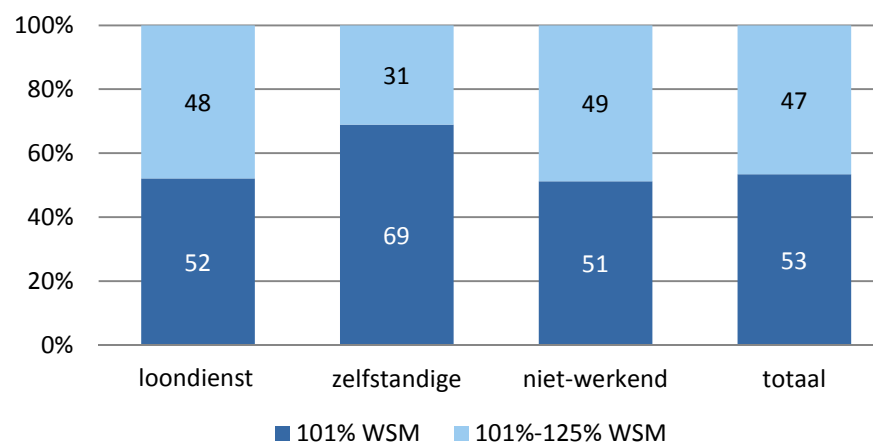

Ca. 7.700 werkende huishoudens met inkomen tot 125% WSM

Werkend-niet werkend naar duur laag inkomen (%) - 2014

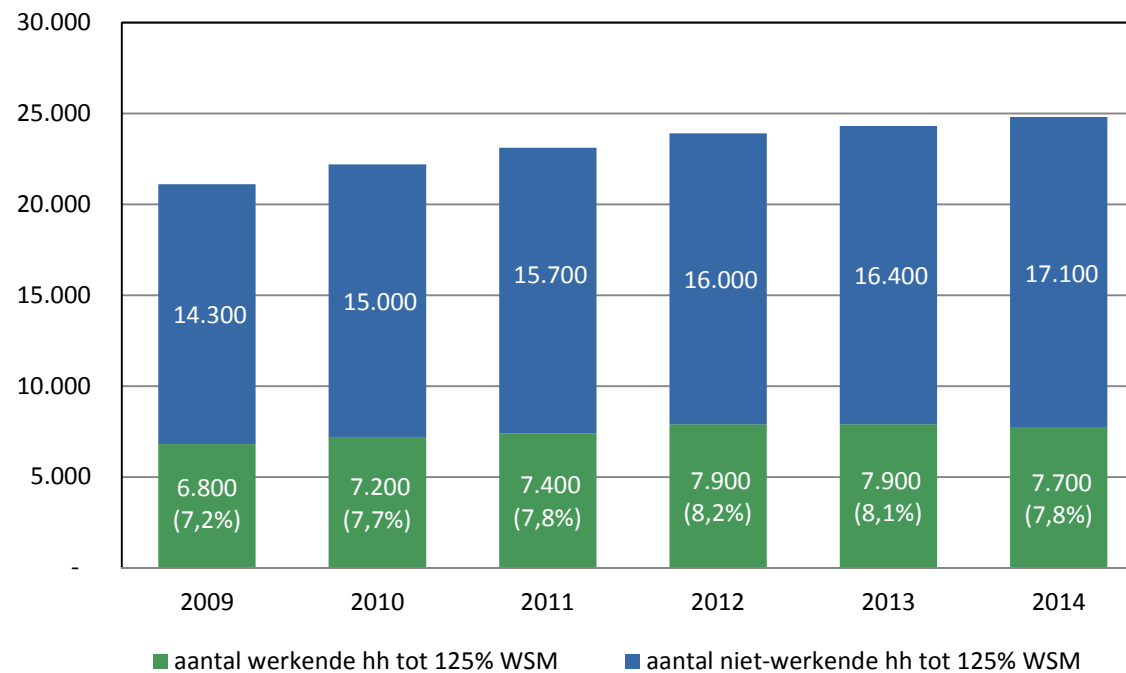
Werkend-niet werkend naar inkomensgrens (%) - 2014

- In 2014 zijn er zo'n 7.700 werkende huishoudens met een inkomen tot 125% van het WSM, waarvan 4.800 werknemers in loondienst en 2.900 zelfstandigen.
- Het aandeel huishouden met een langdurig laag inkomen (4 jaar of langer) is bij werkende minima een stuk lager dan bij niet-werkende minima.
- Bij de zelfstandigen is het aandeel met een inkomen tot 101% WSM hoger dan bij mensen in loondienst en niet-werkenden.

2.2 Minder werkende minima in 2014

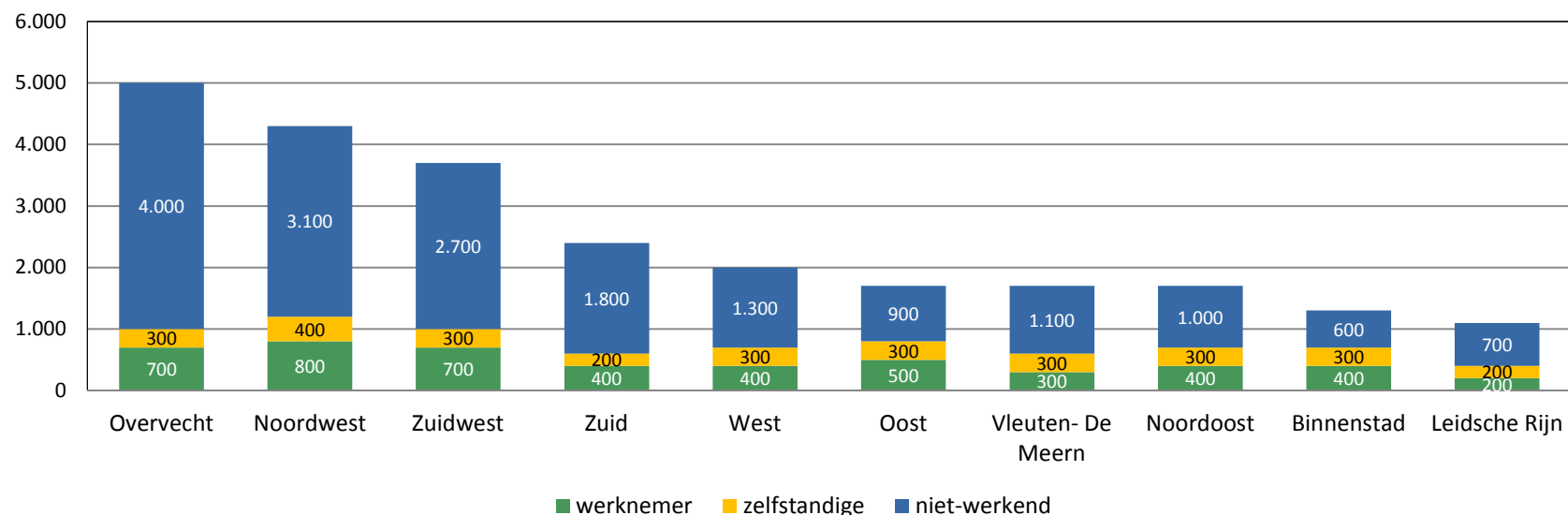
Ontwikkeling aantal werkende/niet-werkende huishoudens tot 125% WSM
(tussen haakjes aandeel werkende minima als % van totaal werkende
huishoudens in Utrecht)

- In 2014 is het aandeel werkende minima - na jaren gestage toename - afgenomen.
- De toename van het aantal minima in 2014 komt geheel door een groeiend aantal niet-werkende minima.

2.3 Aandeel werkende minima relatief laag in Overvecht, Noordwest en Zuidwest

Aantal huishoudens met inkomen tot 125% WSM per wijk naar werkend-niet werkend (2014)

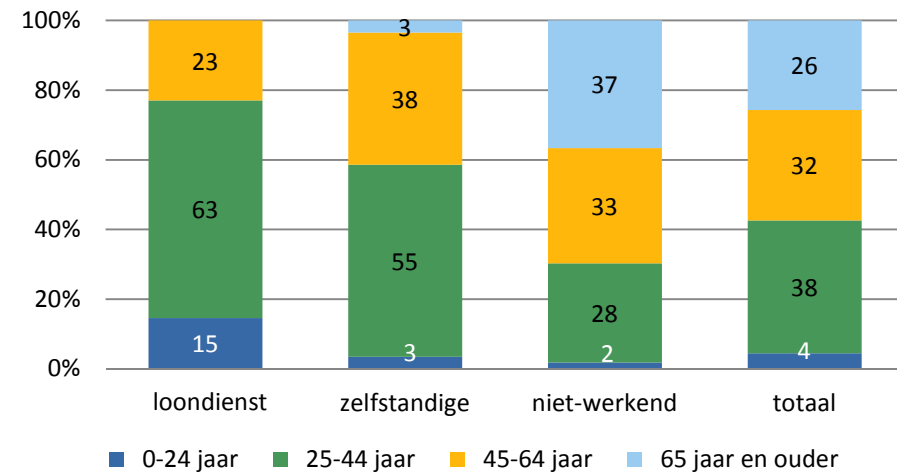

- In de wijken met het grootste aantal huishoudens met inkomen tot 125% WSM, wonen ook de meeste minima die in loondienst werken.
- Dit geldt niet voor de minima die als zelfstandigen werken. Deze zijn meer gelijkmatig verdeeld over de stad.
- Relatief gezien is het aandeel werkende minima in de wijken Overvecht, Noordwest en Zuidwest laag, het laagst in Overvecht (20%).
- In de Binnenstad (54%), Oost (47%) en Noordoost (41%) is het aandeel werkenden relatief groot.

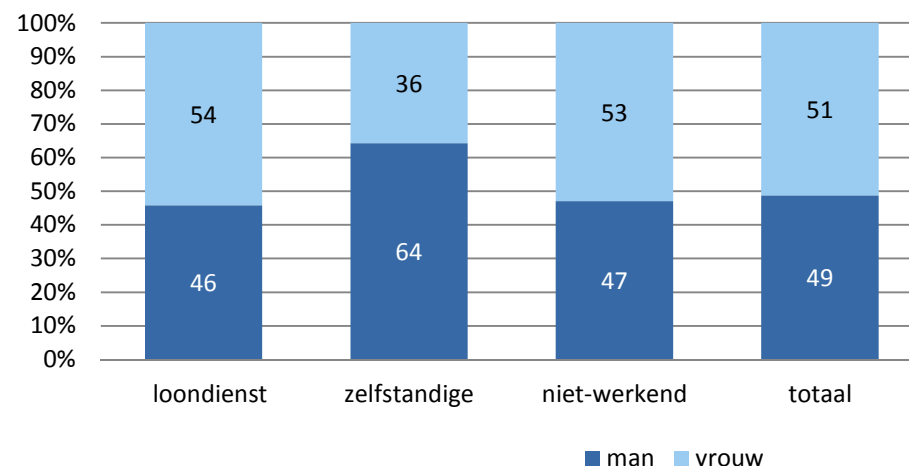
2.4 Werkende minima in loondienst zijn over het algemeen jonger

- Bij de groep zelfstandigen met inkomen tot 125% WSM is het aandeel mannen iets groter dan totaal gemiddeld.
- Werkende minima zijn gemiddeld jonger dan niet-werkende minima. Dit heeft deels te maken met het aandeel gepensioneerden onder niet-werkende minima, maar ook als we die buiten beschouwing houden zijn werkende minima jonger.
- Vooral minima in loondienst zijn relatief jong. Meer dan driekwart is 44 jaar of jonger.
- Ook bij zelfstandig werkende minima is het aandeel 25-44 jarigen relatief groot. In vergelijking met minima in loondienst zien we ook een iets groter aandeel 45-64 jarigen en zelfs een aantal 65-plussers die langer doorwerken.

Werkend-niet werkend naar leeftijd (%) - 2014

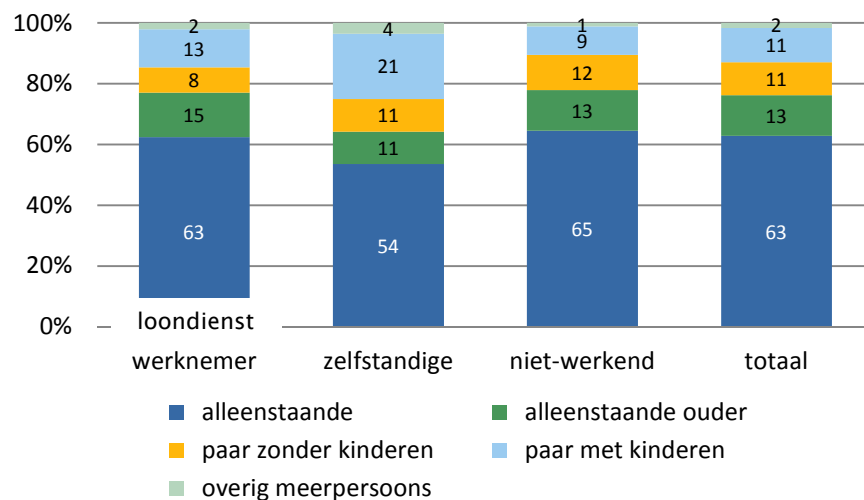
Werkend-niet werkend naar geslacht (%) - 2014

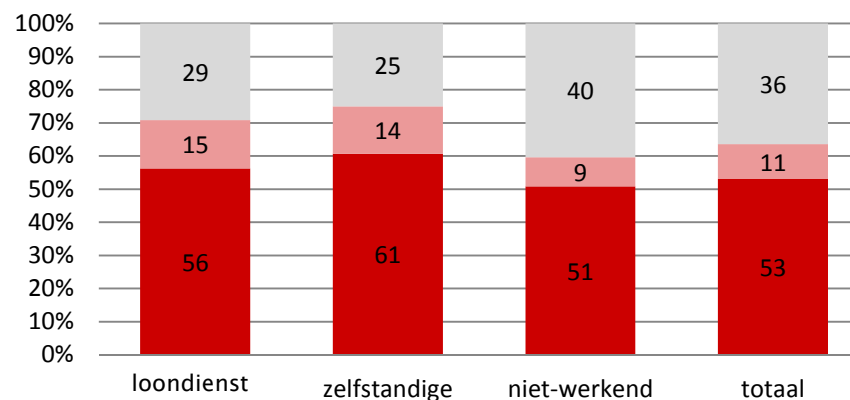
2.5 Werkende minima hebben relatief vaker Nederlandse of westerse (migratie) achtergrond

- Onder werkende minima is het aandeel huishoudens met een niet-Westerse achtergrond kleiner dan bij niet-werkenden.
- Bij zelfstandig werkende minima is het aandeel met een Nederlandse achtergrond het grootst.
- Bij alle groepen huishoudens met een laag inkomen bestaat het grootste deel uit alleenstaanden. Onder werkende minima bevinden zich relatief veel huishoudens met kinderen (het meest bij zelfstandigen).
- Het opleidingsniveau is voor een groot deel van de huishoudens met een laag inkomen niet bekend. Voor zover bekend blijkt het aandeel hoog opgeleiden bij zelfstandigen het grootst. Ook minima in loondienst zijn relatief hoog opgeleid, maar hier zien we ook 17% lager opgeleiden.

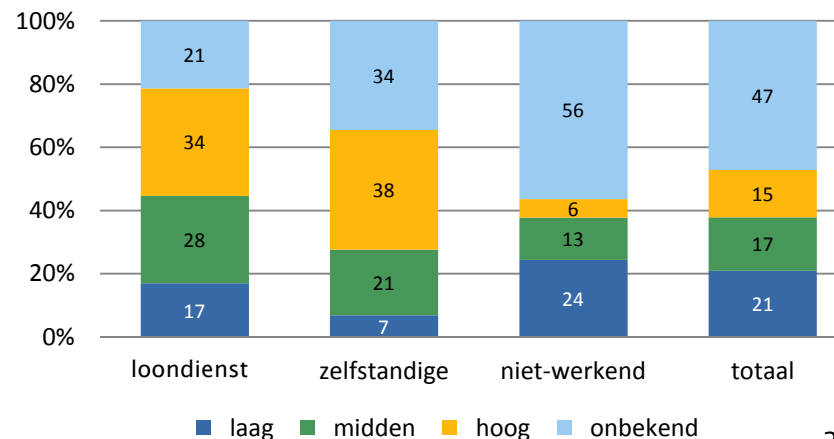
Werkend-niet werkend naar huishoudsamenstelling (%) - 2014

Werkend-niet werkend naar migratieachtergrond (%) - 2014

Werkend-niet werkend naar opleidingsniveau (%) - 2014

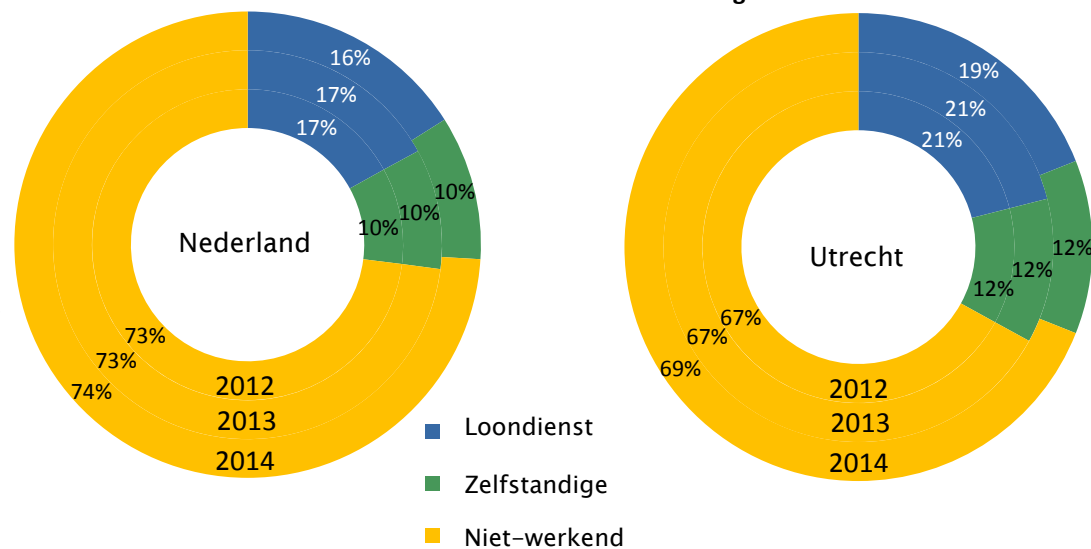

2.6 Aandeel werkende minima in Utrecht iets hoger dan landelijk gemiddeld

- In Utrecht zijn er meer werkende minima (31% in 2014) dan gemiddeld in Nederland (ca. 26% in 2014).
- Dit verschil bevindt zich met name in de groep huishoudens die korter dan 4 jaar een laag inkomen hebben (48% in Utrecht tegenover 39% landelijk).
- Het merendeel van de Utrechtse werkende minima (ruim 60%) werkt in loondienst.

- Binnen huishoudens tot 125% van het WSM blijft de verdeling tussen werkende minima en minima met een uitkering door de jaren heen in grote lijnen gelijk.
- Het aandeel minima in loondienst daalde licht in 2014 – zowel landelijk als in Utrecht.
- De groei van het aantal huishoudens met een laag inkomen is geheel toe te schrijven aan een groei van het aantal niet-werkende minima.

Huishoudens tot 125% WSM naar werkend-niet werkend - ontwikkeling

3. Kinderen van minima

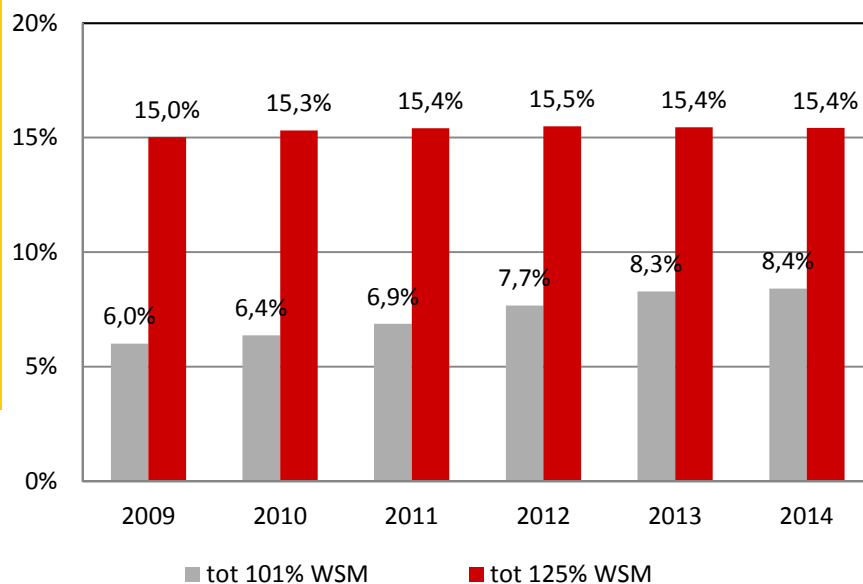
Foto: Remke Spijkers

3.1 Aandeel kinderen van minima groeit

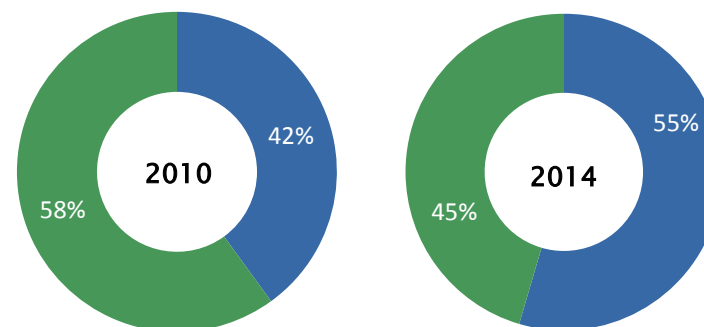
Kinderen (0 t/m 17 jaar) in Utrechtse huishoudens tot 101% WSM, 125% WSM en NVMT					
	2010		2014		2010-2014
Utrecht	absoluut	%	absoluut	%	% groei
Kinderen in hh tot 101% WSM	3.700	6,4%	5.400	8,4%	46%
Kinderen in hh tot 125% WSM	8.900	15,3%	9.900	15,4%	11%
Landelijk					
Kinderen in hh tot 101% WSM	218.600	6,5%	258.000	7,9%	18%
Kinderen in hh tot 125% WSM	436.400	13,0%	459.600	14,0%	5%
Niet-veel-maar-toereikend (SCP)*	302.100	8,9%	378.000	11,4%	25%

- In 2014 leeft ruim 8% van alle minderjarige kinderen in Utrecht in een huishouden met inkomen tot 101% WSM en ruim 15% in een huishouden met inkomen tot 125% WSM.
- Het aandeel kinderen dat opgroeit in gezinnen met een laag inkomen neemt licht toe. Deze groei zit in de huishoudens met inkomen tot 101% WSM.
- Ook uit onderzoek van het SCP blijkt dat het aantal kinderen van minima de laatste jaren fors is gestegen. Het SCP hanteert de definitie 'niet veel maar toereikend', wat iets hoger ligt dan het WSM (houdt ook rekening met minimale kosten van ontspanning en sociale participatie). Dit aandeel steeg van 8,9% naar 11,4%. Het SCP verwacht dat dit aandeel de komende jaren zal gaan dalen, naar 10,4% in 2017.

Ontwikkeling aandeel Utrechtse kinderen (0 t/m 17 jaar) van minima

Bron: CBS-RIO, 2014

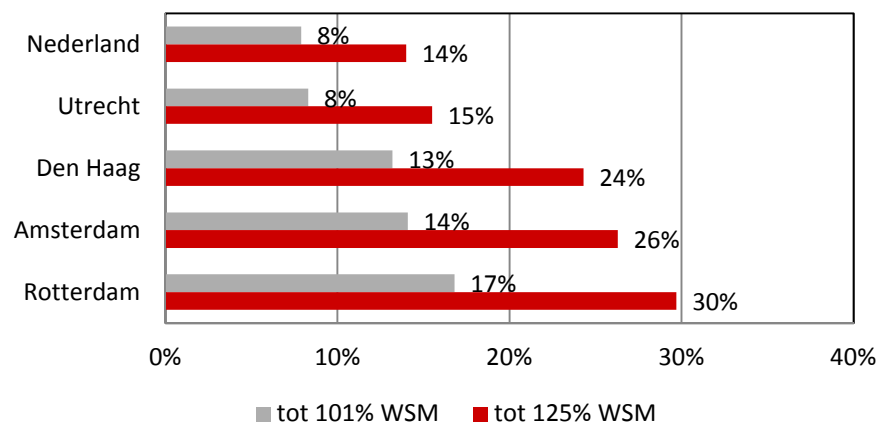

- kinderen in hh tot 101% WSM
- kinderen in hh tussen 101% en 125% WSM

3.2 Kinderen van minima leven vooral in gezinnen met niet-westerse achtergrond

- Van alle kinderen in huishoudens met inkomen tot 125% WSM, leeft meer dan de helft in een huishouden met twee partners en ruim 40% in een eenoudergezin.
- Bijna twee derde van de kinderen woont in een huishouden waarvan de voornaamste inkomstenbron uit een uitkering bestaat. Dit is vergelijkbaar met gemiddeld (31%)
- Ruim twee derde (70%) woont in een huishouden van niet-westerse herkomst. Gemiddeld heeft 36% van de huishoudens met een laag inkomen een niet-westerse herkomst.

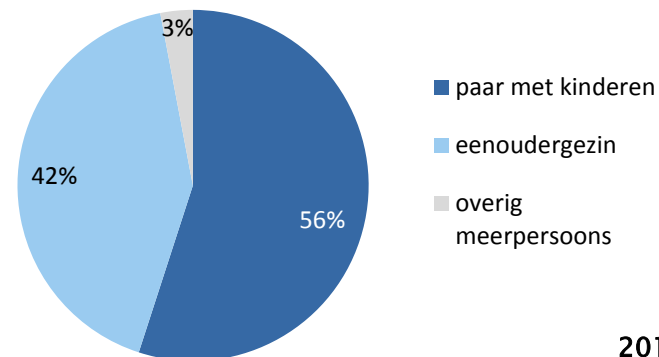
Aandeel kinderen (0 t/m 17 jaar) van minima
vergelijking Nederland en G4 – 2014

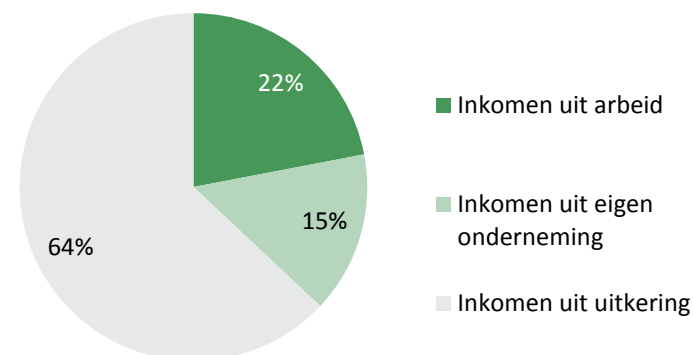
- In Utrecht is het aandeel kinderen dat opgroeit in een gezin met een laag inkomen kleiner dan in de andere grote steden. Van de vier grote steden kent Utrecht relatief het laagste aandeel kinderen uit gezinnen met een laag inkomen en Rotterdam het hoogste aandeel.

Bron: CBS-RIO, 2014

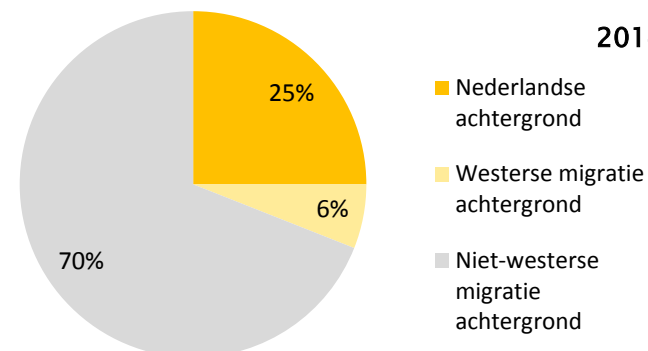
9.900 Utrechtse kinderen in huishoudens met inkomen tot 125% WSM – 15,4%

2014

2014

3.3 Aandeel kinderen dat opgroeit in bijstandshuishouden blijft groeien

Kinderen in bijstandshuishoudens (absoluut en relatief)					
	jan-13	jan-14	jan-15	jan-16	jan-17
aantal kinderen t/m 12* opgroeiend in bijstandshuishouden	2779	2852	3041	3078	3129
aantal kinderen t/m 16 opgroeiend in bijstandshuishouden	3833	3998	4315	4414	4560
aandeel kinderen t/m 12* opgroeiend in bijstandshuishouden**	5,8%	5,8%	6,1%	6,1%	6,2%
aandeel kinderen t/m 16 opgroeiend in bijstandshuishouden**	6,3%	6,4%	6,7%	6,8%	6,9%
*alle 0 t/m 11-jarigen plus 30% vd 12-jarigen (t/m basisschool)					
**als % van totaal aantal Utrechtse huishoudens met kinderen in betreffende leeftijdscategorie					

- Het aantal kinderen dat opgroeit in een bijstandshuishouden blijft groeien, zowel jongere kinderen (basisonderwijs) als oudere kinderen (voortgezet onderwijs).
- Als we kijken naar relatieve cijfers, dan is het aandeel bijstandskinderen in de lagere schoolleeftijd - na een stabilisatie in 2016 - weer licht toegenomen in het afgelopen jaar. Het totaal aandeel kinderen uit bijstandshuishoudens (inclusief middelbare schoolleeftijd) neemt elk jaar toe.

3.4 Kinderen uit gezin met lagere welvaart ervaren meer dan gemiddeld problemen thuis en op school

Functioneren kinderen in Utrecht naar gezinswelvaart*				
	gezinswelvaart laag	gezinswelvaart midden	gezinswelvaart hoog	gemiddeld
beweging				
lid van een sportvereniging	61%	72%	89%	83%
buitenspelen (meer dan 60 minuten per dag)	55%	48%	49%	49%
voldoende bewegen	79%	76%	88%	84%
situatie op school				
op school gepest	25%	18%	12%	14%
laag welbevinden op school	28%	27%	25%	26%
één of meer problemen die van invloed zijn op functioneren op school	43%	33%	28%	30%
situatie in het gezin				
bovengemiddelde relatie met ouders	84%	91%	94%	92%
minimaal één probleem thuis ervaren	22%	19%	15%	16%
lichamelijke gezondheid				
lichamelijke klachten	11%	9%	9%	9%
psychische gezondheid				
verhoogd risico op sociaal-emotionele problemen	12%	14%	10%	11%
Rood betekent negatieve afwijking t.o.v. gemiddelde, groen betekent positieve afwijking t.o.v. gemiddelde				
* Gezinswelvaart is bepaald a.d.h.v. 4 vragen (aantal auto's in gezin, eigen slaapkamer, op vakantie afgelopen jaar, aantal computers).				

- Kinderen uit een gezin met een lagere gezinswelvaart scoren op een aantal factoren - zoals beweging, thuissituatie en schoolsituatie - negatiever dan kinderen uit een gezin met een midden of hoge gezinswelvaart.

4. Ouderen met laag inkomen

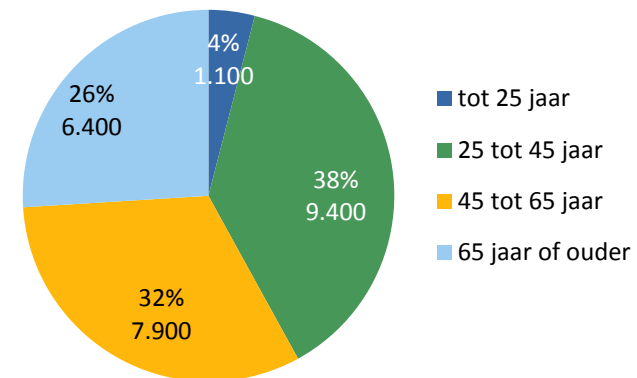

Foto: Renzo Gerritsen

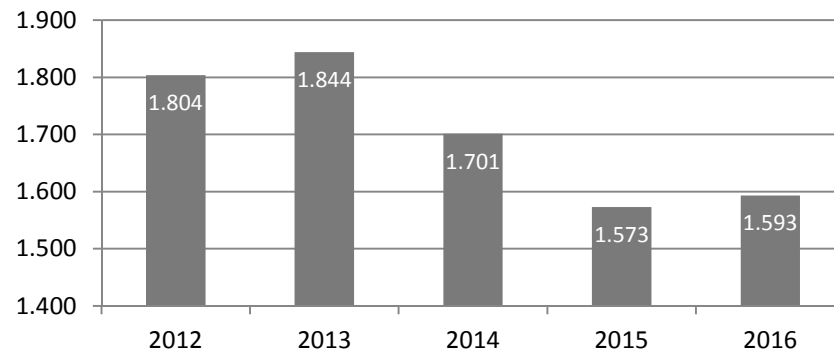
4.1 Kwart huishoudens met laag inkomen is 65-plus

- Ruim een kwart (26%) van alle huishoudens met een inkomen tot 125% WSM bestaat uit huishoudens van 65 jaar of ouder. In Utrecht heeft zo'n 28% van alle huishoudens van 65+ een inkomen tot 125% WSM.
- In Utrecht wonen relatief weinig ouderen. Het aandeel 65-plussers met een bijstandsuitkering is wel hoger dan landelijk gemiddeld. Deze ouderen ontvangen aanvullende bijstand op de AOW (AIO), bijvoorbeeld vanwege onvoldoende arbeidsjaren (Bron: CBS).

Utrechtse huishoudens tot 125% WSM
naar leeftijd – 2014

Ontwikkeling aantal ouderen met AIO (per 31/12)

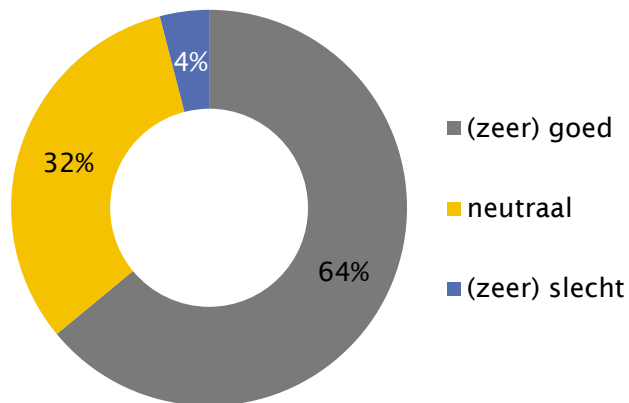
- Ouderen met een lage AOW en weinig andere inkomsten hebben soms niet genoeg geld om rond te kunnen komen. Met een AIO (Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen) kunnen inkomens van mensen boven de pensioengerechtigde leeftijd tot de bijstandsnorm worden aangevuld.
- In Utrecht daalde het aantal huishoudens met een AIO van 2013 tot 2016. In 2016 is er een lichte toename (+1,3%).

4.2 Uit inwonersenquête blijkt dat 4% van 65-plussers slecht kan rondkomen

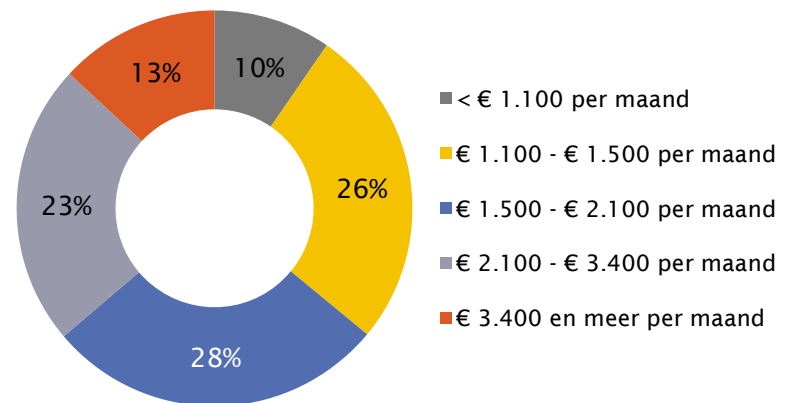
- Uit de inwonersenquête van 2016 blijkt dat 4% van de 65-plussers zegt (zeer) slecht te kunnen rondkomen.

- Ongeveer één op de tien 65-plussers heeft een maandinkomen van minder dan €1.100 per maand (ongeveer 101% WSM). Het lijkt erop dat een deel van deze laatste groep dus wel normaal tot goed kan rondkomen, echter de aantallen in de enquête zijn te klein om hierover een uitspraak te kunnen doen.

'Rondkomen' binnen 65-plus - 2016

Inkomensverdeling binnen 65-plus - 2016

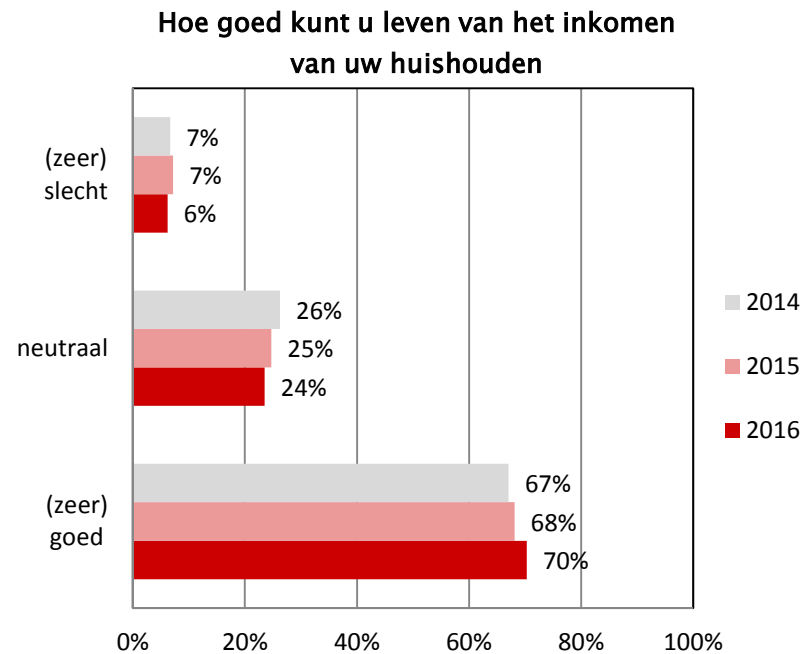

* De inkomens uit de inwonersenquête zijn niet 1-op-1 te vergelijken met de armoedegrenzen van het CBS. Volgens het CBS varieert het inkomen rond 101% WSM van €900 voor een alleenstaande (<65 jaar) tot €1.550 voor een paar met twee kinderen. Een inkomen tot 125% WSM varieert van €1.125 voor een alleenstaande tot €1.940 voor een paar met twee kinderen.

5. Beleving armoede

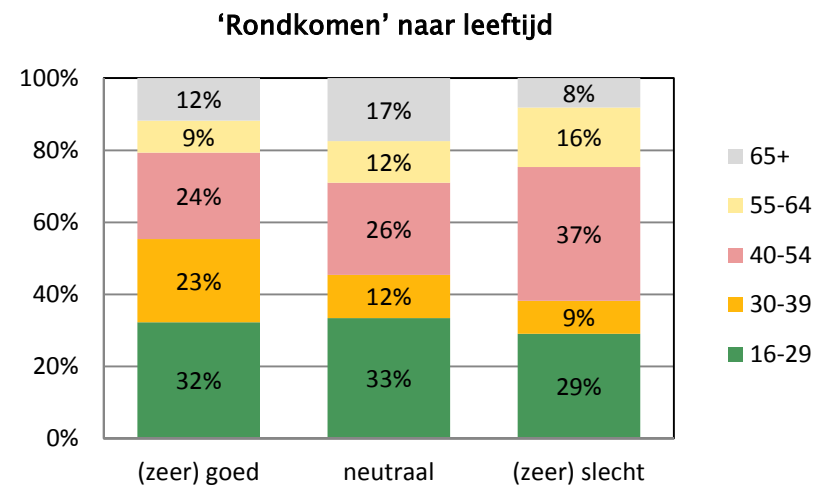

5.1 70% Utrechters zegt goed te kunnen leven van inkomen

- Circa 6% van de inwoners zegt dat ze (zeer) slecht kunnen leven van het huishoudinkomen (n=170). Dit percentage wijzigt nauwelijks in de afgelopen jaren.
- Het aandeel inwoners dat zegt (zeer) goed te kunnen leven van hun inkomen neemt geleidelijk toe.

De gegevens in dit hoofdstuk zijn afkomstig uit de **Inwonersenquête**. Ieder najaar ontvangen 12.000 tot 27.000 Utrechters via een steekproef een vragenlijst voor deze enquête. Deze vragenlijst gaat over onderwerpen zoals veiligheid, wonen, participatie en cultuur. De resultaten worden verwerkt in diverse rapportages, onder andere voor beleid.

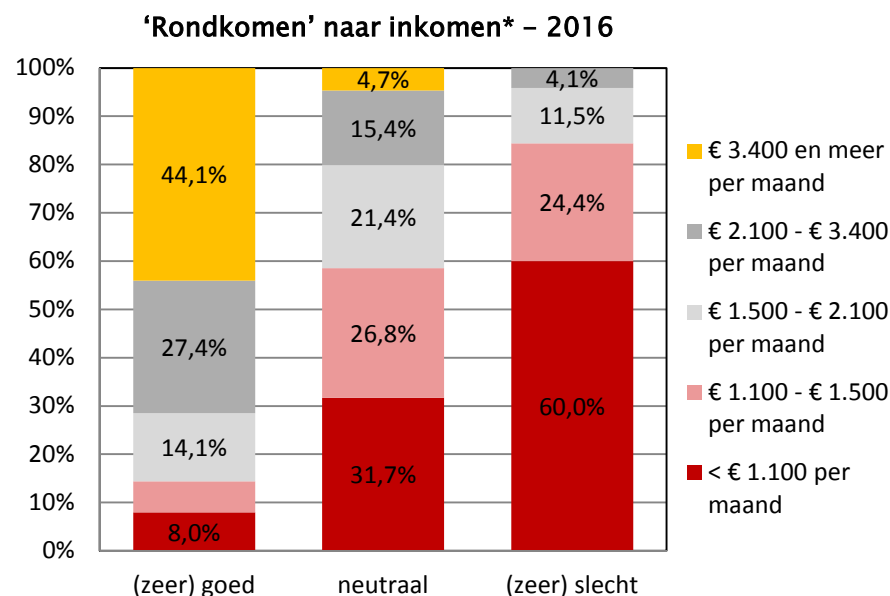
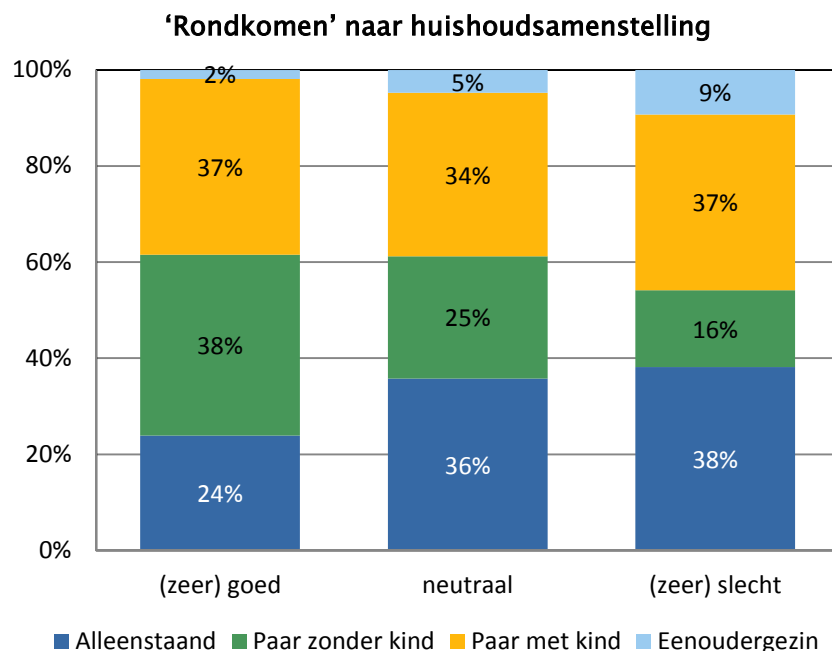

- Binnen de groep bewoners die slecht kunnen leven van hun inkomen bevinden zich minder dertigers en meer 40-54 jarigen dan in de groep die zegt goed te kunnen leven van hun inkomen.

5.2 Relatief weinig stellen zonder kinderen onder Utrechters die slecht kunnen rondkomen

- Binnen de groep die slecht kan leven van het inkomen, zijn er minder stellen zonder kinderen en meer alleenstaanden dan in de groep die goed kan rondkomen.

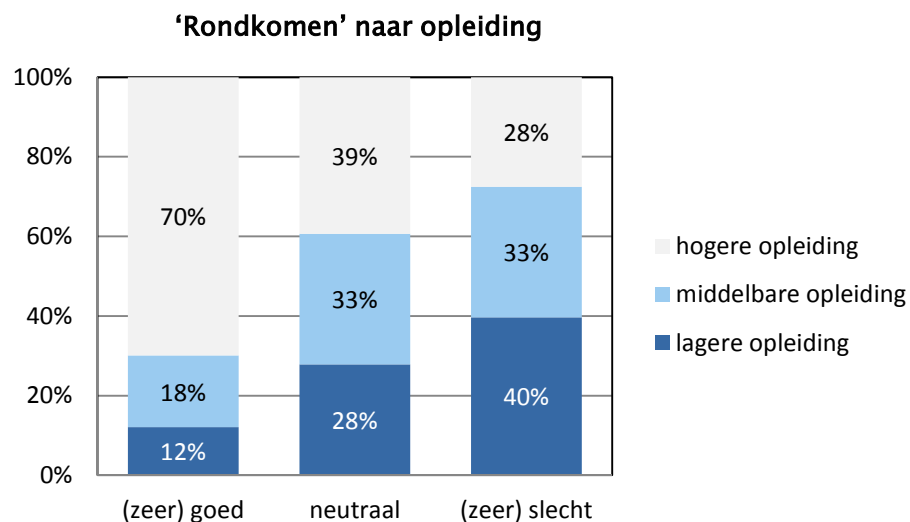
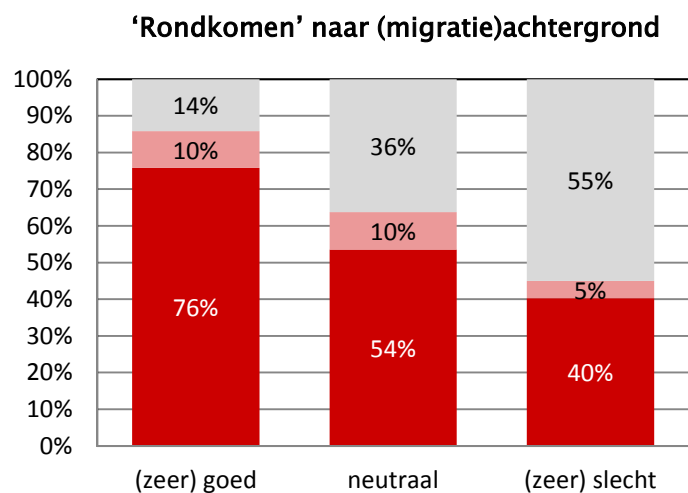
- 60% Van de bewoners die slecht kunnen 'rondkomen' heeft een inkomen lager dan €1.100 netto per maand.
- Opvallend is dat 8% van de bewoners die zeggen goed te kunnen rondkomen eenzelfde laag maandinkomen heeft. Dit zijn merendeels mensen jonger dan 29 jaar.

* De inkomens uit de inwonersenquête zijn niet 1-op-1 te vergelijken met de inkomensgrenzen van het CBS. Volgens het CBS varieert het inkomen rond 101% WSM van €900 voor een alleenstaande (<65 jaar) tot €1.550 voor een paar met 2 kinderen. Een inkomen tot 125% WSM varieert van €1.125 voor een alleenstaande tot €1.940 voor een paar met 2 kinderen.

5.3 Utrechters die slecht kunnen leven van inkomen zijn relatief vaker laag opgeleid

- Bewoners die slecht kunnen leven van hun inkomen hebben vaker een lagere opleiding dan bewoners die goed kunnen leven van hun inkomen.

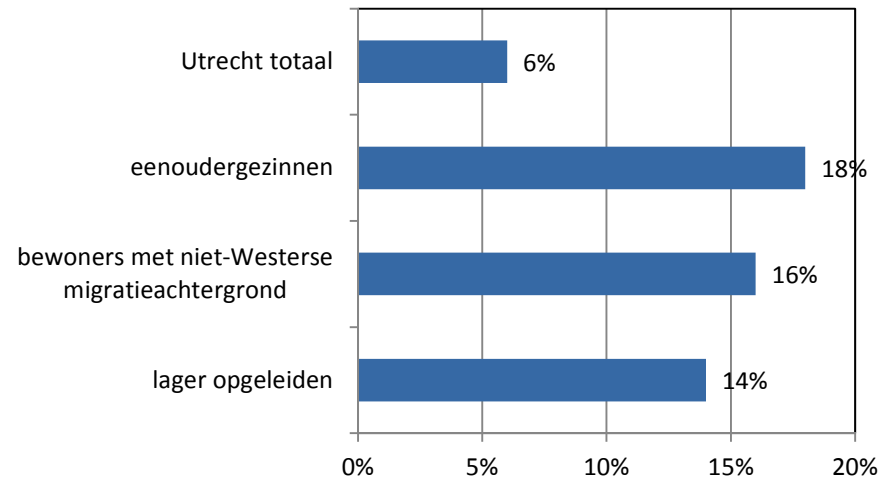
- Bewoners die slecht kunnen leven van hun inkomen, hebben vaker een niet-westerse migratieachtergrond dan bewoners goed kunnen rondkomen.

5.4 Persoonlijk en maatschappelijk welbevinden daalt naarmate Utrechters minder goed kunnen leven van inkomen

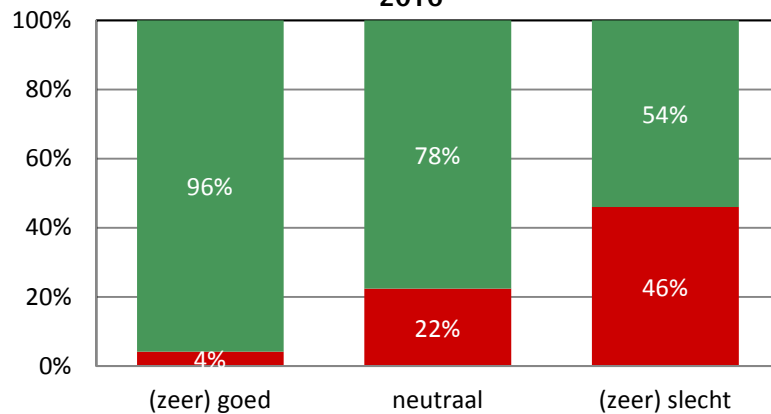
- Slecht rondkomen speelt meer dan gemiddeld een rol bij eenoudergezinnen (18% kan (zeer) slecht leven van hun inkomen), bij bewoners met een niet-Westerse migratieachtergrond (16%) en bij bewoners met een lagere opleiding (14%).

- Het persoonlijk en maatschappelijk welbevinden neemt af naarmate mensen minder goed kunnen leven van hun inkomen.

Kan (zeer) slecht leven van inkomen - 2016

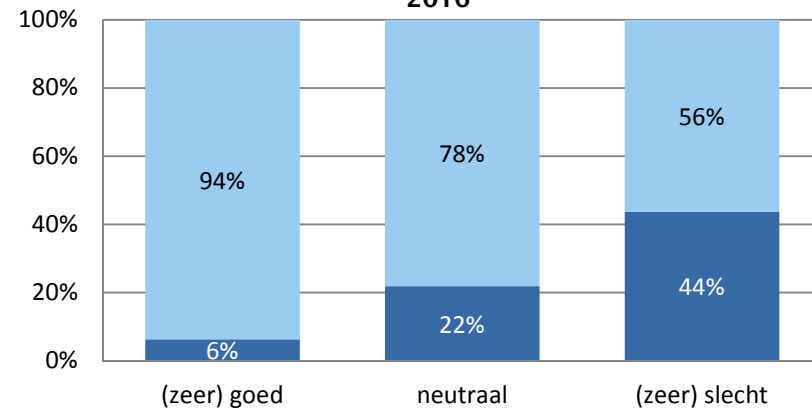

'Rondkomen' naar maatschappelijk welbevinden 2016

■ onvoldoende ■ voldoende welbevinden

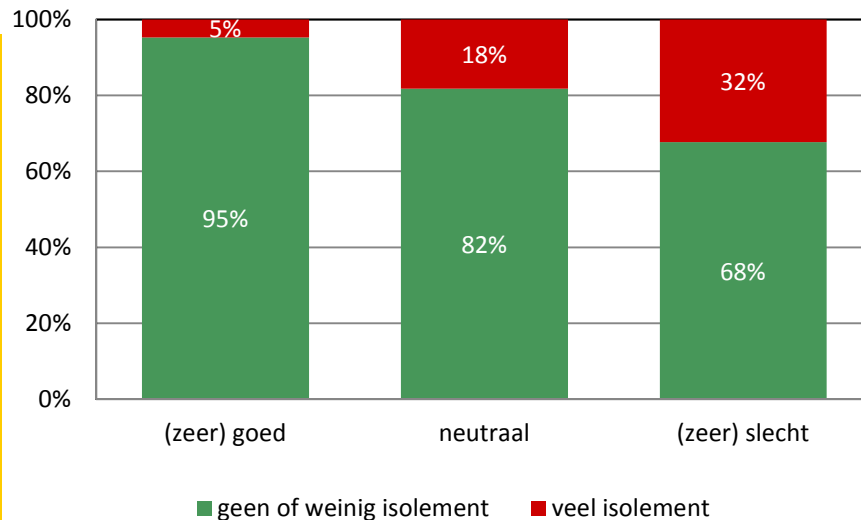
'Rondkomen' naar persoonlijk welbevinden 2016

■ onvoldoende ■ voldoende welbevinden

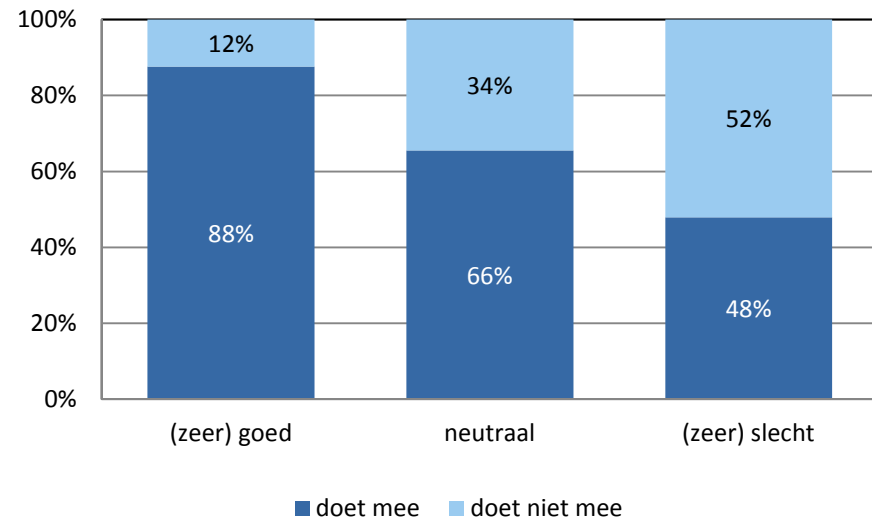
5.5 Naarmate Utrechters slechter kunnen leven van inkomen, neemt sociaal isolement toe en doen ze minder mee

'Rondkomen' naar sociaal isolement – 2016

- Sociaal isolement is gebaseerd op een aantal stellingen, zoals "er zijn mensen bij wie ik terecht kan" en "ik maak deel uit van een groep vrienden".
- Het sociaal isolement neemt toe naarmate inwoners minder goed kunnen leven van hun inkomen.

'Rondkomen' naar meedoen – 2016

- Meedoen is samengesteld o.b.v. vier aspecten: hebben van (vrijwilligers)werk, deelnemen aan sport/culturele activiteiten, actief zijn in de buurt en hebben van sociale contacten. Mensen die zeggen niet goed te kunnen leven van hun inkomen scoren op bijna al deze aspecten slechter dan mensen die goed kunnen leven van hun inkomen. Alleen voor actief zijn in de buurt is er geen onderscheid.
- Inwoners doen minder mee naarmate ze minder goed kunnen leven van hun inkomen.

6. Armoederegelingen

Foto: IB Onderzoek

6.1 Utrechtse armoederegelingen

• Zes armoederegelingen Utrecht

De gemeente Utrecht kende in 2016 zes armoederegelingen (zie kader). In de volgende pagina's wordt per regeling een omschrijving gegeven, het bereik weergegeven en gekeken naar het gebruik en/of de gebruikers.

• Bereik regelingen is schatting

Het bereik van een regeling wordt berekend door het aantal gebruikers te delen door de doelpopulatie*. De cijfers van de doelpopulatie (CBS) gaan tot en met 2014. Om het bereik van een regeling voor 2016 uit te rekenen, wordt gebruikt gemaakt van een prognose van de doelpopulatie voor 2016 (Minimascan, Stichting Stimulansz). De doelpopulatie wordt dus geschat, wat betekent dat de werkelijke bereikcijfers binnen een marge vallen. Verder gaat het CBS/Stimulansz bij de doelpopulatie uit van huishoudens met een jaar lang inkomen, terwijl in de praktijk ook mensen die geen jaar lang inkomen hebben recht hebben op de regelingen. Bovendien liggen er aan sommige regelingen voorwaarden ten grondslag, die niet allemaal zijn terug te vertalen naar de doelpopulatie, zoals de vermogenssituatie. Dat alles maakt dat de bereikcijfers schattingen zijn.

Armoederegelingen gemeente Utrecht 2016

- U-pas
- Collectieve Zorgverzekering voor Minima (CZM)
- Individuele Inkomens Toeslag (IIT)
- Regeling Tegemoetkoming Zorgkosten (RTZ*)
- Bijzondere Bijstand (BB)
- Kwijtschelding gemeentebelastingen

* De RTZ regeling is feitelijk geen armoederegeling, maar een WMO-regeling. We hebben deze regeling meegenomen in de armoedemonitor, omdat deze ook voor mensen met een laag inkomen van toepassing is.

* Volgens de definitie van het CBS bestaat de doelpopulatie uit particuliere huishoudens waarvan de hoofdkostwinner (of eventuele partner) een volledig jaarinkomen (inkomen gedurende heel jaar) heeft en niet afhankelijk is van studiefinanciering.

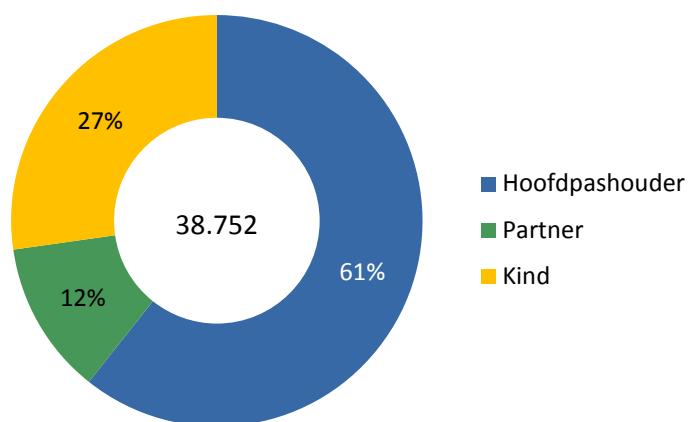
6.2 Gebruik U-pas toegenomen in 2016/2017

Regeling: U-pas (juli 2015-juli 2016)

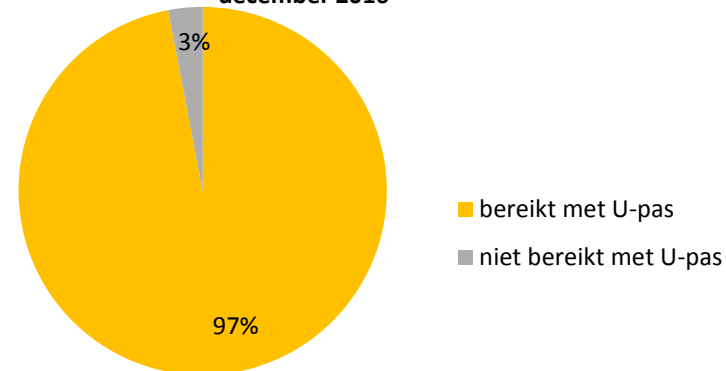
De U-Pas is een *meedoen-pas* die kan worden ingezet voor activiteiten en naturaverstrekingen op basis van het U-pasbudget of worden gebruikt als zichtpas voor korting van instellingen en bedrijven. Het U-pas jaar loopt van juli tot juli.

doel	Het bevorderen van participatie van minima
doelgroep (wie)	Utrechters met een inkomen tot 125% van het WSM
omvang doelgroep	25.200 huishoudens tot 125% WSM (bron: Stimulansz)
gebruik	Per 31-12-2016: 38.752 U-pashouders → 23.511 huishoudens (=hoofdccliënten)
% bereik	93%

Totaal U-pashouders per 31 december 2016*

Bereik U-pas onder Utrechtse kinderen (< 18 jaar) per 31 december 2016*

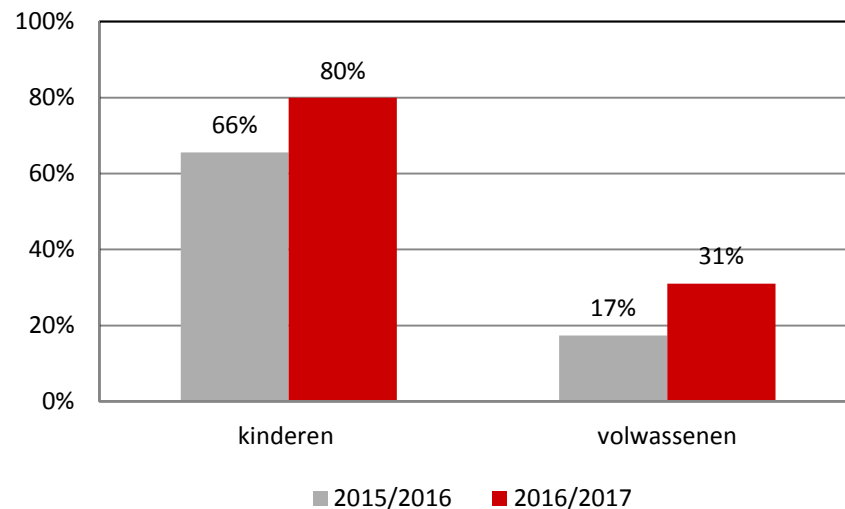

- Per 31 december 2016 is 97% van de Utrechtse kinderen in de doelgroep bereikt.

* Een U-pas wordt voor een jaar verstrekt. Aan het eind van het U-pasjaar (juli) kan het bestand gegevens bevatten van mensen die zijn verhuisd of anderszins geen aanspraak meer maken op een U-pas. Daarom is bij het vaststellen van het bereik en de verdeling naar type gebruiker gekozen voor 31 december 2016 als peildatum.

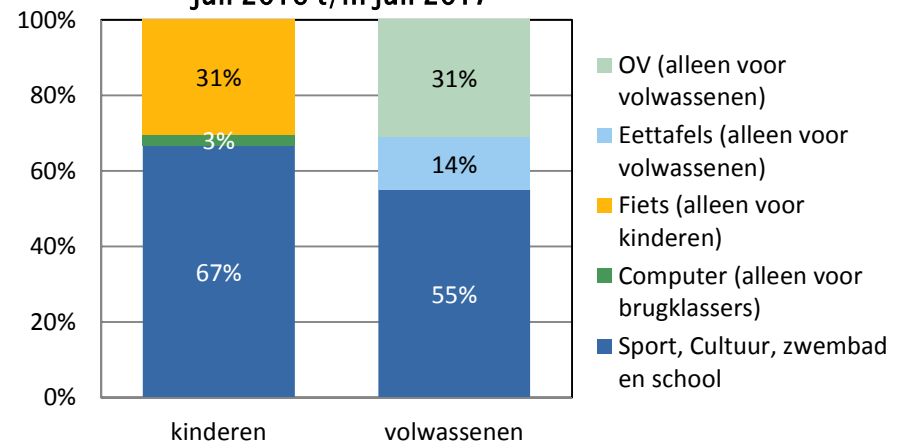
6.3 U-pas meest gebruikt voor sport en cultuur

Ontwikkeling in gebruik U-pas binnen doelgroepen

- In het afgelopen U-pas jaar (juli 2016-juli 2017) is zowel bij volwassenen als bij kinderen een toename in het gebruik gerealiseerd. In dat jaar werd de regeling vernieuwd met de invoering van het kindpakket en de OV regeling voor volwassenen.

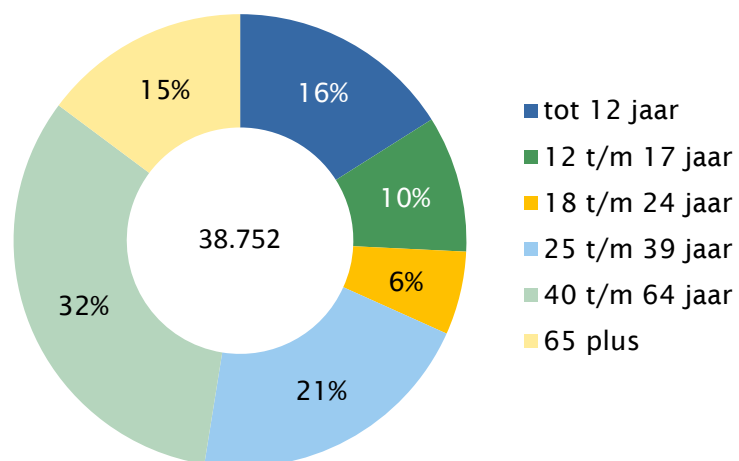
Gebruik naar verwerkte declaraties –
juli 2016 t/m juli 2017

- Tweederde van de declaraties van minderjarige gebruikers betreft sport, cultuur, zwembad en school. Daarbinnen kan niet verder uitgesplitst worden.
- Bijna een derde bestaat uit declaraties voor fietsen.
- Bij volwassenen heeft ruim de helft van de declaraties betrekking op sport en cultuur en een derde op OV.

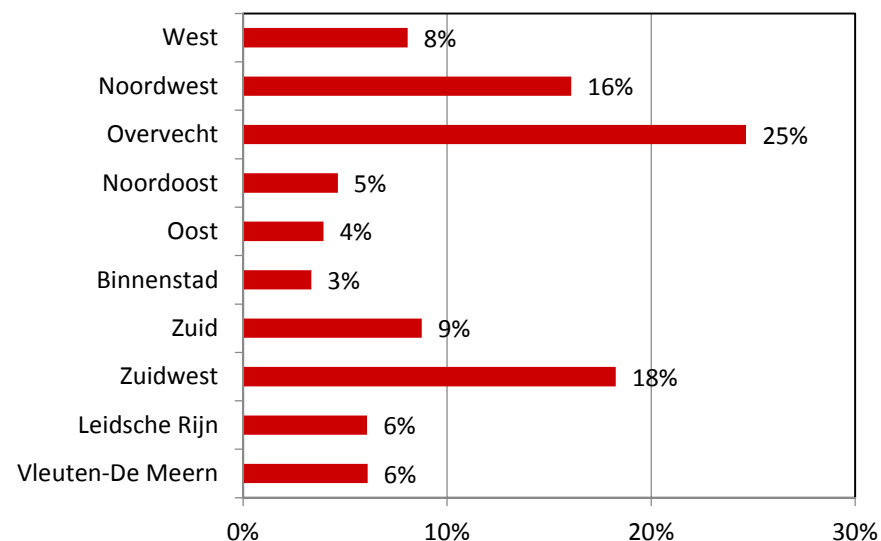
6.4 Wijkverdeling U-pas volgt stedelijke verdeling lage inkomens

U-pashouders per 31-12-2016 naar leeftijd

- De leeftijdsverdeling van de volwassen hoofdpashouders komt voor vrijwel elke leeftijdsklasse overeen met de verdeling binnen de doelpopulatie van 2014 (bestaande uit hoofdkostwinners).
- Alleen de groep 65-plussers lijkt wat ondervertegenwoordigd; 26% van de doelpopulatie is 65-plus, tegenover 20% van de volwassen hoofdpashouders.

Verdeling U-pashouders naar wijken – 2016/2017

- De meeste U-pashouders wonen in de wijken Overvecht, Zuidwest en Noordwest. Dit is conform de verdeling van de doelgroep (huishoudens met een inkomen op 125% van het WSM).

6.5 Ruim 60% doelgroep heeft Collectieve Zorgverzekering Minima

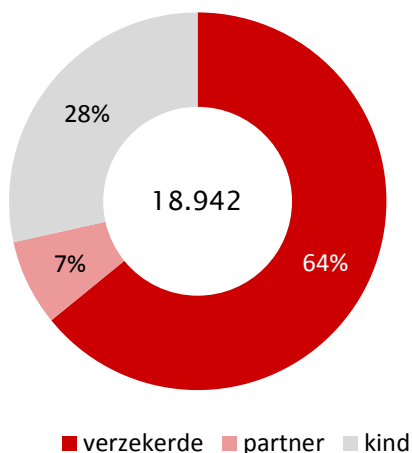
Regeling: Collectieve Zorgverzekering Minima (CZM) – 2016

De CZM is een samenwerking tussen gemeente en zorgverzekeraar. De verzekeraar biedt uitgebreide verzekeringen met korting en de gemeente betaalt mee. De CZM is gekoppeld aan de U-pas.

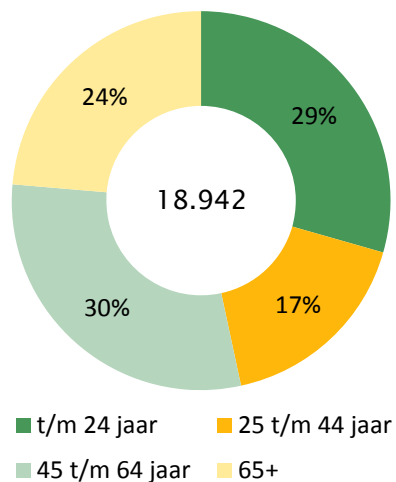
doel	Mensen met (hoge) zorgkosten ondersteunen. De CZM is gericht op zo min mogelijk eigen betalingen i.v.m. zorguitgaven. Eigen Risico is in de hoogste pakketten meeverzekerd, om betalingsproblemen te voorkomen.
doelgroep (wie)	Utrechters met een inkomen tot 125% WSM
omvang doelgroep	19.500 huishoudens tot 125% WSM (bron: Stimulansz, gecorrigeerd voor 23% wanbetalers)
gebruik	18.942 verzekerden → 12.218 huishoudens
% bereik	63% (doelpopulatie gecorrigeerd voor 23% wanbetalers)

- Het bereik van de CZM is 63%. De doelpopulatie van Stimulansz (25.200) is hierbij gecorrigeerd voor mensen met een premieachterstand ('wanbetalers'). Zij mogen niet deelnemen aan de CZM.
- Bijna driekwart van de gebruikers van de CZM is alleenstaand, zo'n 17% betreft een eenoudergezin.

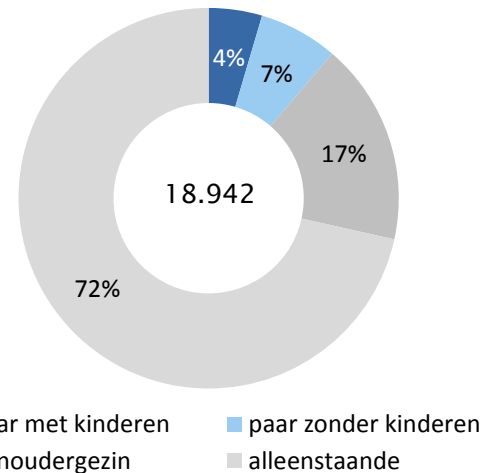
CZM verzekerden 2016

CZM verzekerden 2016 naar leeftijd

CZM verzekerden 2016 naar gezinssamenstelling

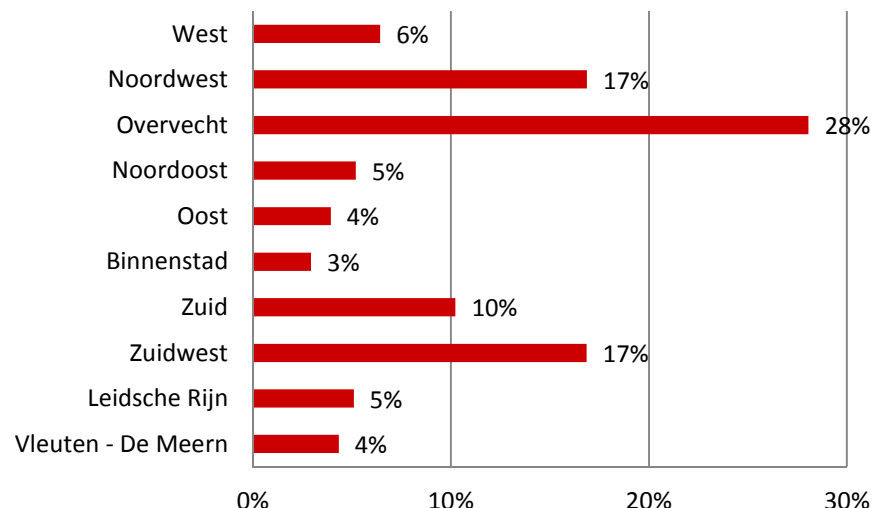
6.6 Hoog bereik IIT, merendeel gebruikers tussen 45-65 jaar

Regeling: Individuele inkomenstoeslag (IIT)

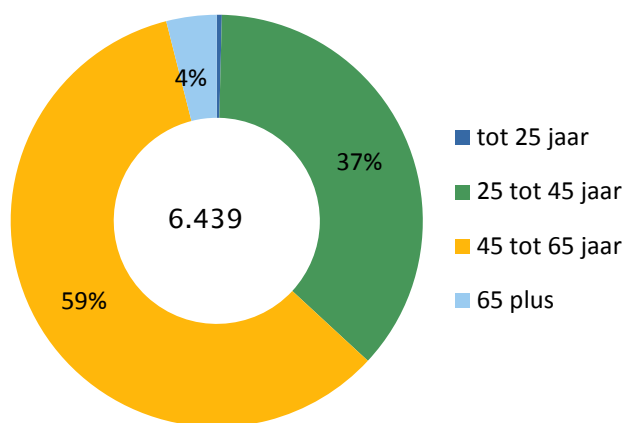
Jaarlijkse toeslag voor langdurige minima op grond van Participatiewet.

doel	Langdurige minima financieel ondersteunen, zodat bijvoorbeeld reserveringsuitgaven kunnen worden bekostigd.
doelgroep (wie)	Huishoudens onder de PGL die 36 maanden of langer leven van een inkomen tot 110% en die geen zicht hebben op verbetering van de inkomenspositie. Tevens moeten zij binnen de eigen mogelijkheden er alles aan hebben gedaan om de inkomenspositie te verbeteren.
omvang doelgroep	6.500 huishoudens tot PGL met minimaal 3 jaar inkomen tot 110% WSM (bron: Stimulansz in combinatie met landelijk onderzoek naar uitstroom)
gebruik	6.439 huishoudens
% bereik	98%*

Aandeel huishoudens met IIT per wijk – 2016

Aandeel huishoudens met IIT naar leeftijd – 2016

- Gebruikers van deze regeling wonen relatief vaker in de wijken Overvecht, Noordwest en Zuidwest.
- Het merendeel (bijna 60%) van de gebruikers is tussen de 45 en 65 jaar en bijna 40% tussen 25 en 45 jaar.

* Het bereik van de IIT is erg hoog. Het is de enige regeling met als voorwaarde 3 jaar lang laag inkomen. Omdat het CBS uitgaat van 4 jaar, moet het aantal huishoudens met 3 jaar laag inkomen worden berekend a.d.h.v. uitstroomgegevens. Omdat deze gegevens onbekend zijn, is een schatting gemaakt o.b.v. het SCP-rapport Een lang tekort (2015). Hierdoor is de doelpopulatie vrij grof in beeld gebracht, wat kan bijdragen aan het hoge bereikcijfer.

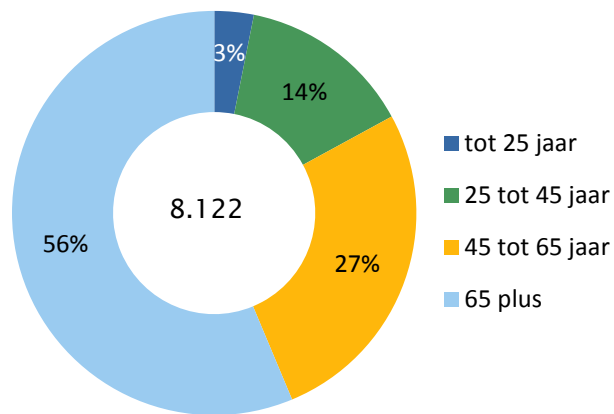
6.7 Merendeel gebruikers RTZ is 65-plus

Regeling: Regeling Tegemoetkoming Zorgkosten (RTZ) - 2016

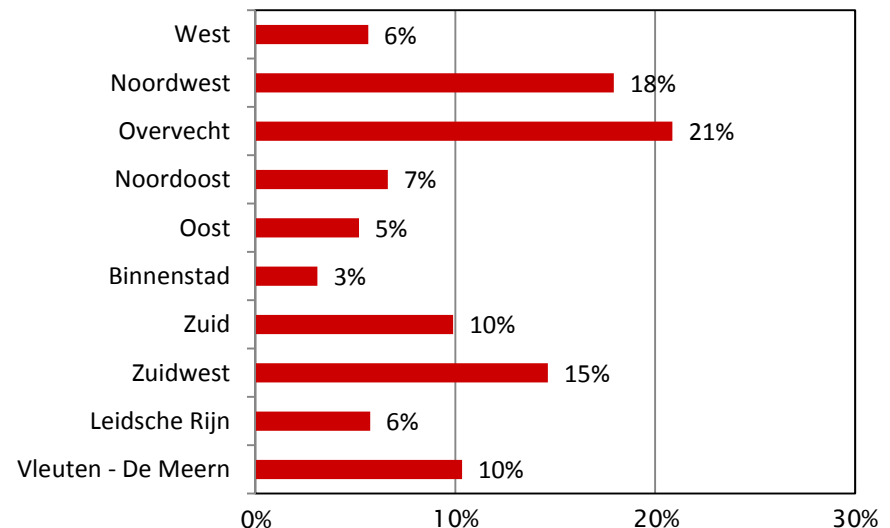
Een forfaitaire vergoeding voor kosten die samenhangen met een chronische ziekte of beperking. De regeling is in 2015 ingevoerd bij de decentralisatie van de Wtcg-middelen (Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten).

doel	Mensen met hoge zorgkosten als gevolg van een chronische ziekte of beperking financieel tegemoet komen.
doelgroep (wie)	Utrechters met een chronische ziekte of beperking en een laag- of middeninkomen (€ 39.000 per jaar per huishouden).
omvang doelgroep	onbekend
gebruik	8.122 huishoudens
% bereik	onbekend

Aandeel huishoudens met RTZ naar leeftijd – 2016

Aandeel huishoudens met RTZ naar wijk – 2016

- Het bereik van de RTZ kan niet worden berekend, omdat het om een groep gaat die specifieke zorg nodig heeft. Hiervan zijn geen populatiegegevens bekend.
- Gebruikers van deze regeling wonen relatief vaker in Overvecht, Zuidwest en Noordwest.
- Het merendeel (bijna 60%) van de gebruikers is ouder dan 65 jaar.

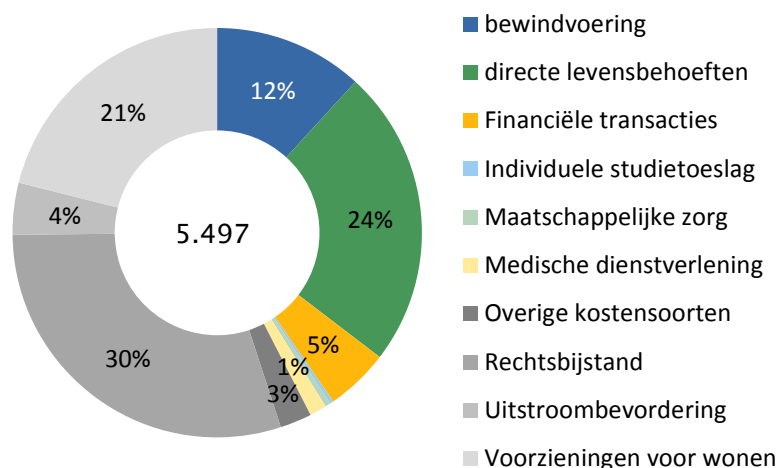
6.8 Bijna derde toekenningen Bijzondere Bijstand gebruikt voor rechtsbijstand

Regeling: Bijzondere Bijstand - 2016

De Bijzondere Bijstand is een vergoeding voor noodzakelijke kosten, veroorzaakt door bijzondere omstandigheden, die de draagkracht te boven gaan. De vergoeding is gestaffeld, met een maximum van 200% WSM.

doel	Financieel ondersteunen van mensen die door bijzondere omstandigheden noodzakelijke kosten moeten maken.
doelgroep (wie)	Utrechters met een laag inkomen en weinig tot geen eigen vermogen, die door bijzondere omstandigheden noodzakelijke kosten moeten maken die zij niet kunnen betalen.
omvang doelgroep	onbekend (het gaat om een specifieke groep, waarvan geen populatiegegevens bekend zijn)
gebruik	5.497 toekenningen → 4.072 huishoudens
% bereik	onbekend

Aantal toekenningen Bijzondere Bijstand – 2016

- Voor de Bijzondere Bijstand kan geen bereik worden bepaald, omdat het om specifieke kosten gaat. Hiervan zijn geen populatiegegevens bekend.
- In heel jaar 2016 zijn er 5.497 toekenningen vanuit de Bijzondere Bijstand gedaan, aan in totaal 4.072 huishoudens. Gemiddeld hebben deze huishoudens in 2016 1,35 keer gebruik gemaakt van deze regeling.

- Drie van de tien toekenning hebben betrekking op rechtsbijstand (zoals eigen bijdrage voor griffierecht of advocaat) en een kwart op het voorzien in directe levensbehoeften (zoals doorbetaling vaste lasten tijdens gedwongen opname).
- Een vijfde van de toekenningen betreft voorzieningen voor wonen, zoals kosten van een onvoorziene noodzakelijke verhuizing.

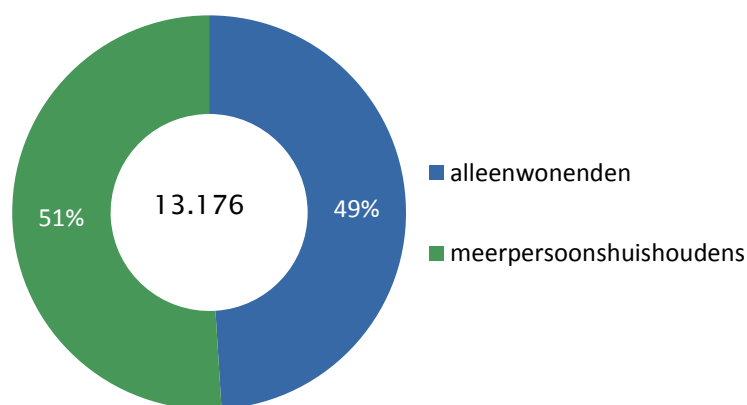
6.9 Kwijtscheldingen belasting gelijk verdeeld over huishoudtypes

Regeling: Kwijtschelding gemeentebelastingen – 2016

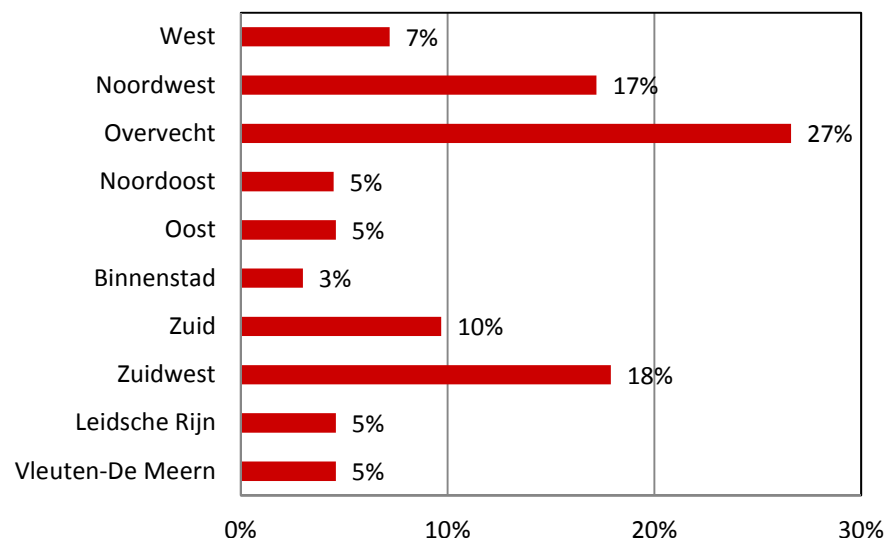
Kwijtschelding voor de gemeentelijke belastingen m.b.t. wonen (excl. koopwoningen) en de hondenbelasting op max 2 honden. Het beleid van de gemeente wordt gevolgd door het waterschap, zodat kwijtschelding voor gemeentebelasting leidt tot kwijtschelding van waterschapsheffingen.

doel	Armoedebestrijding
doelgroep (wie)	Utrechters met een inkomen tot 100% WSM, weinig tot geen eigen vermogen en een huurwoning
omvang doelgroep	15.900 huishoudens tot 101% WSM met huurwoning, incl. zelfstandig wonende studenten (Bron: Stimulansz, inschatting verdeling koop/huur obv CBS)
gebruik	13.176 huishoudens
% bereik	83%

Kwijtscheldingen naar huishoudtype – 2016

Verdeling kwijtscheldingen naar wijken – 2016

- Het bereik van de kwijtscheldingsregeling is 83%. Bij de vaststelling van de doelpopulatie is geen zicht op het vermogen van aanvragers. Dit zorgt voor een overschatting van de doelpopulatie (waardoor het bereik lager uitvalt).
- Net als bij alle regelingen wonen gebruikers van de kwijtscheldingsregeling relatief vaker in Overvecht, Zuidwest en Noordwest.
- De verdeling van gebruikers naar huishoudtype is vrijwel gelijk.

6.10 MER: nieuwe armoedeaanpak Utrecht heeft positief effect, maar nog steeds komen bepaalde huishoudens niet rond

- De gemeente heeft het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) gevraagd om een Minima Effect Rapportage (MER) over 2016 uit te brengen, toegespitst op de armoedeaanpak in Utrecht.
- Uit de MER blijkt dat er groepen mensen zijn die niet rond kunnen komen van hun inkomen uit werk en/of uitkering. Dit betekent dat zij het basispakket en restpakket zoals geformuleerd door het Nibud niet kunnen betalen, ondanks dat zij maximaal gebruik maken van de landelijke en lokale regelingen die er zijn. Het gaat om:
 - Stel met/zonder kinderen (bij inkomen op 100, 110 en 125%)
 - Alleenstaanden met kinderen op de middelbare school (bij inkomen op 100, 110 en 125%)
 - Alleenstaanden (bij inkomen op 100% van de bijstandsnorm)
- Voor een stel met twee kinderen op de middelbare school met een inkomen op 100% en een stel met vier kinderen met een inkomen op 100% en 110% geldt zelfs dat zij het basispakket al niet kunnen betalen.
- De veranderingen in de nieuwe armoedeaanpak (het U-pas Kindpakket en de uitbreiding van de eigen bijdrage voor de CZM van 110% naar 125%) hebben weliswaar een positief effect, maar nog steeds komen eerder genoemde huishoudens niet rond.
- Andere huishoudtypen blijken wel goed rond te kunnen komen, dit zijn alleenstaande ouders met jonge kinderen en alle huishoudprofielen gericht op ouderen, dus met en zonder zorgvraag.

Wat verstaat het Nibud onder basis- en restpakket?

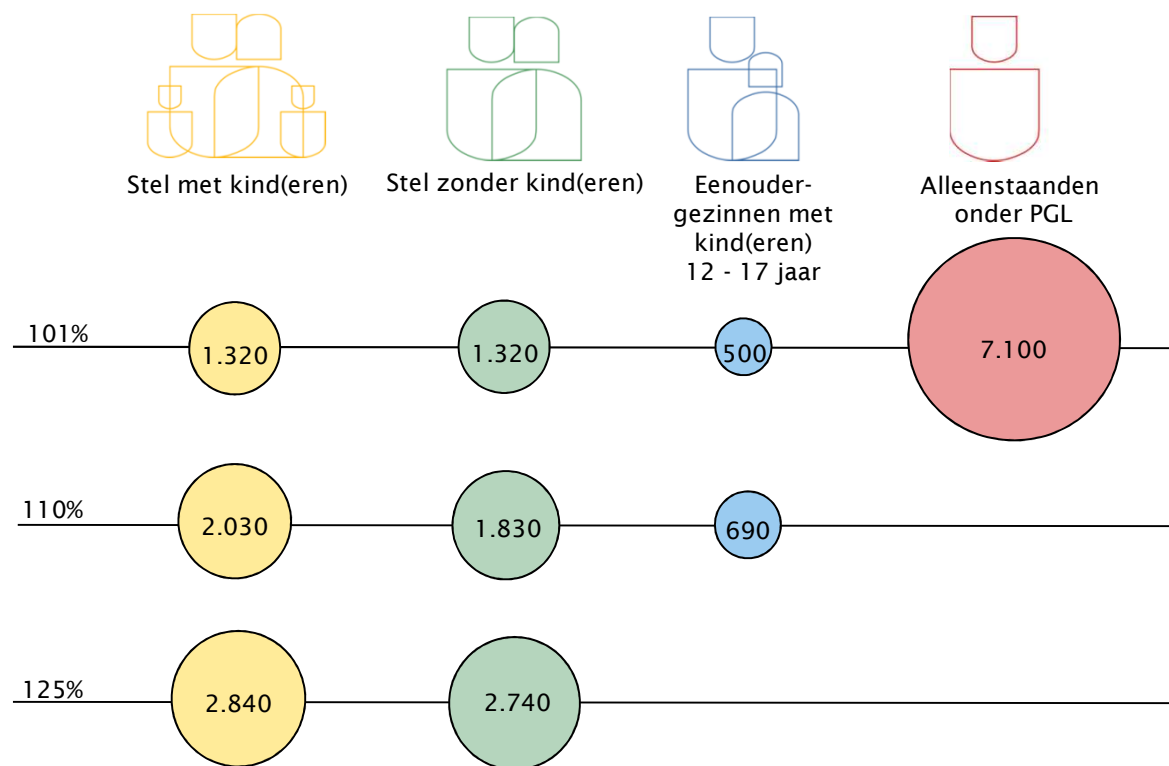
Het **basispakket** bestaat uit alle uitgaven die als noodzakelijk kunnen worden beschouwd, zoals kosten voor wonen, kleding, voeding, gezondheid, zekerheid (verzekeringen) en informatie (telefoon, internet en tv). Het **restpakket** is het bedrag dat overblijft nadat alle uitgaven uit het basispakket zijn gedaan. Het is bestemd voor de meer vrije bestedingen als sociale participatie (bijvoorbeeld kosten voor vervoer, bezoek ontvangen, zakgeld voor kinderen, reiskosten woon-werkverkeer, vakantie of sporten).

6.11 Vooral stellen met (oudere) kinderen kunnen niet rondkomen van maandinkomen

Hoeveel huishoudens die volgens de MER niet kunnen rondkomen zijn er in Utrecht (2016)?

- Voor de berekening hiervan is gebruik gemaakt van de prognoses van Stimulansz voor 2016 en is gekeken naar de verdeling van de verschillende huishoudtypes volgens CBS 2014.
- Hoewel alleenstaanden op 101% van het WSM de grootste groep vormen, zit het probleem met name bij stellen met kinderen. Zij hebben namelijk de grootste tekorten bij de diverse inkomensgrenzen.
- Een stel met jonge kinderen heeft op 101% - 110% - 125% WSM tekorten van resp. 128 - 95 - 58 € per maand. Een stel met oudere kinderen heeft bij deze grenzen tekorten van resp. 307 - 274 - 237 € per maand. Een alleenstaande onder de pensioengerechtigde leeftijd heeft bij 101% WSM een tekort van 16 € per maand. Als er een zorgvraag is, groeit het tekort; 41 € bij 101% en 12 € bij 110%. (Alle bedragen zijn gebaseerd op 2016).

7. Schuldenproblematiek

Foto: IB Onderzoek

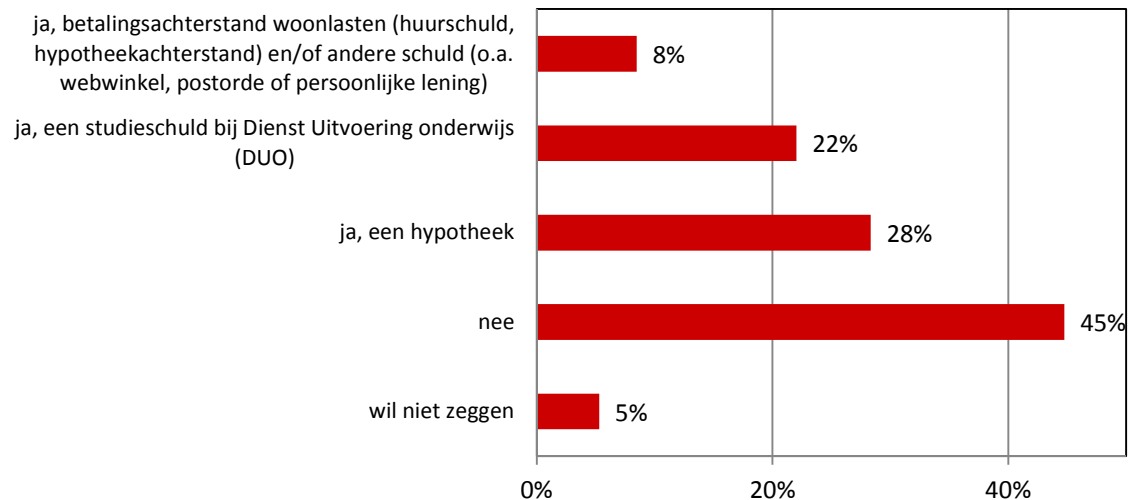
7.1 Bijna één op de twaalf inwoners zegt schulden te hebben

Landelijke cijfers schulden

Volgens het rapport *Huishoudens in de rode cijfers* van Panteia (2015) heeft bijna één op de vijf Nederlandse huishoudens te maken met risicovolle of problematische schulden. Bijna 16% van alle huishoudens behoort volgens dit rapport tot de 'onzichtbare huishoudens'; huishoudens die schulden hebben, maar niet in beeld zijn. Schuldhelpverlening wordt gezien als laatste redmiddel voor de ergste gevallen, waartoe huishoudens zichzelf niet rekenen. Als de bevindingen uit de **Inwonersenquête** (8% zegt schulden te hebben) en van Panteia (20% heeft schulden) doortrekken naar de Utrechtse situatie, dan zouden er in Utrecht naar schatting tussen de 14.000 en 35.000 huishoudens schulden hebben.

- Uit de Utrechtse Inwonersenquête (2016) blijkt dat 8% van de respondenten schulden heeft in de vorm van betalingsachterstanden en/of schulden bij een webwinkel of postorder.
- Van deze 8% (229 respondenten) heeft bijna de helft een Nederlandse achtergrond en zo'n 45% een hogere opleiding. Bijna 40% bestaat uit stellen met kinderen.

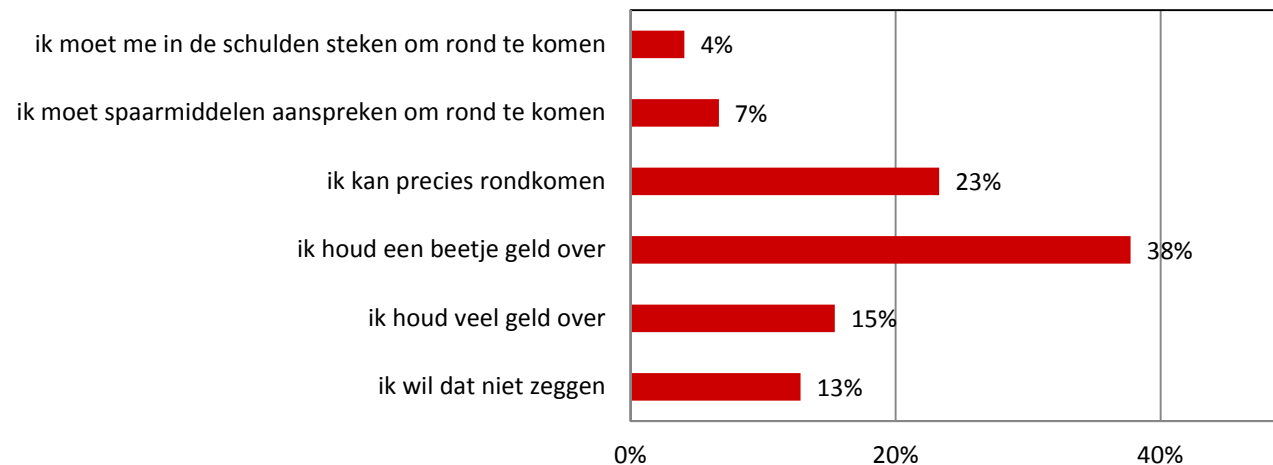
Heeft nu (najaar 2016) of afgelopen 12 maanden schulden gehad?

7.2 Ruim 10% inwoners zegt schulden te maken of spaargeld aan te spreken om rond te komen

- In de Inwonersenquête wordt ook gevraagd in hoeverre inwoners kunnen rondkomen. Ongeveer 11% van de inwoners geeft aan zich in de schulden te moeten steken of spaargeld te moeten aanspreken om rond te kunnen komen. Circa de helft houdt geld over.
- Een relatief grote groep van 13% wil geen antwoord geven. Dit zijn over het algemeen mensen die (zeer) goed kunnen rondkomen.

Financiële situatie huishouden op moment van enquête (najaar 2016)

7.3 Nieuwe aanpak schuldenproblematiek Utrecht

Nieuwe aanpak schuldenproblematiek

Vanaf september 2016 hanteert de gemeente Utrecht een nieuwe aanpak van de schuldenproblematiek ('kanteling'). Inwoners met schulden kunnen (laagdrempelig) terecht bij een buurtteam in de eigen wijk. Als er financiële problemen spelen, vindt er zo snel mogelijk een **driegesprek** plaats. Dit is een gesprek met de inwoner (klant), het buurtteam en een medewerker van Werk & Inkomen, waarbij afspraken worden gemaakt voor ondersteuning. Als de situatie ernstig is, bijvoorbeeld omdat er een huisuitzetting dreigt, wordt er een crisistracej gestart.

- Klanten met schulden komen op verschillende manieren binnen bij de gemeente; ongeveer een derde komt via een crisistracej of beschermingsbewind binnen en twee derde via de driegesprekken.
- Klanten die via een crisistracej binnenkomen krijgen meteen een intensieve vorm van budgetbeheer en na verloop van tijd volgt alsnog een driegesprek om te kijken of er aanvullend aanbod nodig is.

7.4 Nieuwe aanpak brengt in jaar tijd bijna 1.600 bewoners met schulden in beeld via driegesprekken

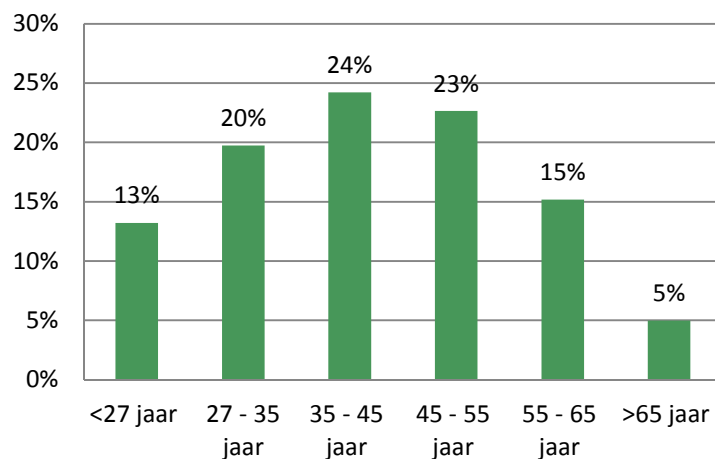
Aantal gevoerde drie-gesprekken, periode 01-9-2016 t/m 30-9-2017

Driegesprekken

Aantal gevoerde 3-gesprekken	1.581
Waarvan resultaat Spoor 1 (klant gaat zelfstandig verder/geen aanbod)	105
Waarvan resultaat Spoor 2 (ondersteuning buurtteam)	1.236
Waarvan resultaat Spoor 3 (aanbod Schulddienstverlening (SDV))	240

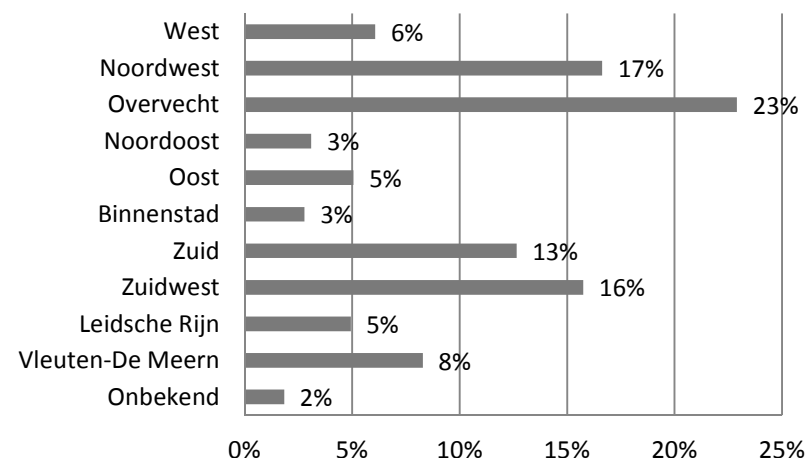
In het jaar volgend op de 'kanteling' hebben bijna 1.600 Utrechters een driegesprek gehad. Daarvan ging ongeveer 7% zelfstandig verder of kreeg geen aanbod (spoor 1). Ruim driekwart bleef (voorlopig) bij het buurtteam, omdat de financiële situatie nog onvoldoende stabiel was om een schuldregeling aan te gaan (spoor 2). Circa 15% stroomde door naar SDV (spoor 3). Deze klanten hebben gemiddeld een schuld van €40.000.

Klanten driegesprekken naar leeftijd
(1.581 klanten uit afgeronde trajecten driegesprekken)

- De leeftijd van de klanten van de driegesprekken in de periode september 2016-september 2017 vertoont een piramidaal verloop. Onder de klanten bevinden zich relatief weinig jongeren en 65-plussers en bijna de helft is tussen de 35 en 55 jaar.

Klanten driegesprekken naar wijk
(1.581 klanten uit afgeronde trajecten driegesprekken)

- Bijna een kwart van de driegesprekken (unieke klanten) vindt plaats in de wijk Overvecht.
- Buurtteams Noordwest en Zuidwest hebben ieder een zesde van de klanten in een driegesprek gesproken.

7.5 Nieuwe aanpak schuldenproblematiek zorgt voor toename gesprekken met schuldenaars en meer intensief SDV-aanbod

Vergelijking oude en nieuwe aanpak schuldenproblematiek			
jan t/m okt 2015		jan t/m okt 2017	
Aantal bereikte klanten daadwerkelijk gesproken via workshops	725	Aantal bereikte klanten daadwerkelijk gesproken via driegesprekken	1.211
Instroom in SDV* (schulddienstverlening)	371	Instroom in SDV* (schulddienstverlening)	432
Uitstroom uit SDV	368	Uitstroom uit SDV	327

* Via workshops/driegesprekken, crisistracten en bewindvoering

- Om de oude met de nieuwe aanpak met elkaar te vergelijken wordt het overgangsjaar 2016 buiten beschouwing gelaten en wordt vergeleken met 2015. De vergelijking laat zien dat er met de nieuwe aanpak meer klanten bereikt worden (een toename van 67% ten opzichte van de eerste 10 maanden 2015).
- Verder is te zien dat er in 2017 meer klanten instroomden in schulddienstverlening (SDV) en minder klanten uitstroomden in vergelijking met dezelfde periode van 2015.

Toename Totaalbeheer			
jan t/m okt 2015		jan t/m okt 2017	
Instroom in SDV	371	Instroom in SDV	432
– Lichte vorm van beheer	324	– Lichte vorm van beheer	277
– Intensieve vorm van beheer (Totaalbeheer)	47	– Intensieve vorm van beheer (Totaalbeheer)	155
Uitstroom uit SDV	368	Uitstroom uit SDV	327
– Lichte vorm van beheer	315	– Lichte vorm van beheer	267
– Intensieve vorm van beheer (Totaalbeheer)	53	– Intensieve vorm van beheer (Totaalbeheer)	60

- Wat opvalt is de flinke toename van het aantal klanten dat Totaalbeheer krijgt; een vorm van budgetbeheer waarbij de gemeente de volledige inkomsten en uitgaven van de klant beheert (omdat de klant niet in staat is zelfstandig de schuld aan te pakken).
- De uitstroom van deze klanten is nauwelijks hoger dan in 2015, wat betekent dat deze klanten waarschijnlijk vanwege zwaardere problematiek langer in een traject blijven.

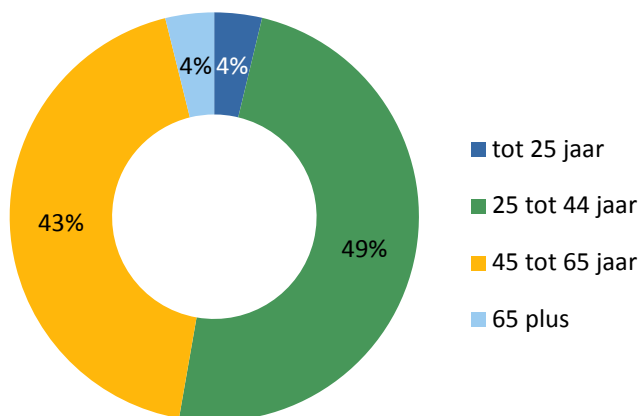
7.6 Cliënten Stadsgeldbeheer voor 90% alleenstaand

- Over heel 2016 telde Stadsgeldbeheer 1.279 cliënten, inclusief de uitstroom van 244 cliënten. Over het bereik van Stadsgeldbeheer kan geen uitspraak worden gedaan, omdat de doelgroep heel specifiek is (waardoor de populatie onbekend is).
- Onder de cliënten van de dienstverlening van Stadsgeldbeheer bevinden zich zeer weinig jongeren en mensen van 65 jaar en ouder.
- Het betreft in meer dan 90% van de gevallen alleenstaanden.

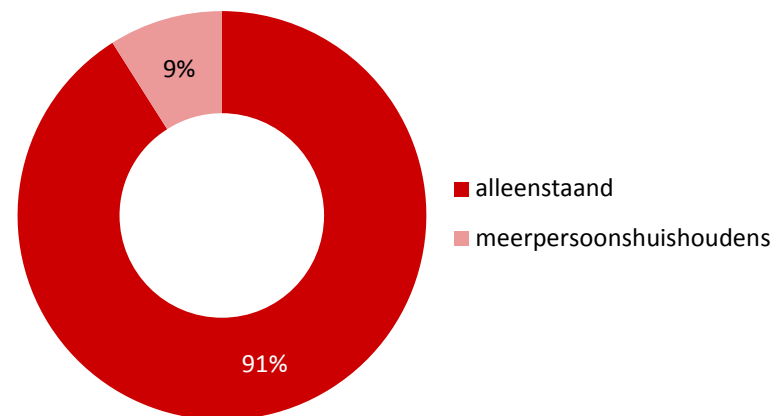
Stadsgeldbeheer Utrecht

Stadsgeldbeheer Utrecht biedt budgetbeheer, budgetbegeleiding en schuldhulpverlening aan de OGGZ-doelgroep en maatschappelijke opvangdoelgroep. Met als doel het stabiliseren of oplossen van complexe schuldenproblematiek, als onderdeel van maatschappelijk herstel van cliënten.

Gebruikers Stadsgeldbeheer naar leeftijd – 2016

Gebruikers Stadsgeldbeheer naar huishoudtype – 2016

7.7 Ruim 3.800 klanten met schulden bereikt in jaar tijd

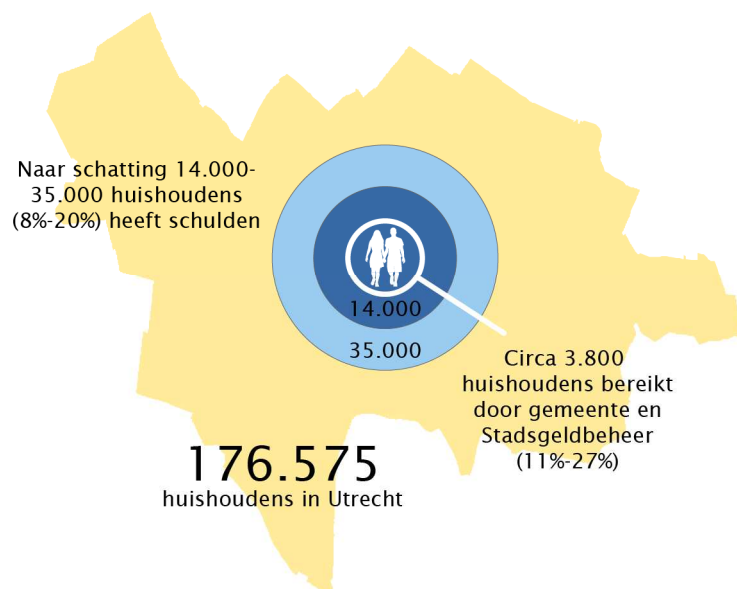
- Het totaal aantal klanten met schulden dat is bereikt door gemeente en Stadsgeldbeheer is ruim 3.800 in een jaar tijd. Zij hebben contact gehad met gemeente en Stadsgeldbeheer en krijgen al dan niet een vorm van ondersteuning.
- Bereikcijfers van andere aanbieders van SDV (bijvoorbeeld vrijwillige inzet) zijn niet bekend.

Totaal bereikt aantal klanten 01-9-2016 t/m 30-9-2017

Klanten uit driegesprekken (spoor 1, 2 en 3)	1.581
Klanten uit bewindvoering	255
Klanten uit workshops (oude aanpak)	245
Uitstroom	475
Stadsgeldbeheer	1.279*
Totaal bereik bij gemeente en Stadsgeldbeheer	3.835

* Data Stadsgeldbeheer heeft betrekking op jan t/m dec 2016

Schuldenproblematiek

- Naar schatting zijn er in Utrecht tussen de 14.000 en 35.000 huishoudens met schulden*. Zo'n 3.800 huishoudens worden bereikt door de gemeente en Stadsgeldbeheer (september 2016 – oktober 2017). Dit betekent dat tussen de 11% en 27% van de huishoudens met schulden wordt bereikt. Bereikcijfers van andere aanbieders van schulddienstverlening, zoals vrijwillige inzet, zijn niet bekend

*Gebaseerd op 8% inwoners met schulden volgens Inwonersenquête 2016 en circa 20% huishoudens met schulden volgens rapport Panteia (*Huishoudens in de rode cijfers*, 2015).

7.8 Workshop Levensgebeurtenis Ontslag meest populair

In de periode tussen februari en eind juni 2017 zijn in totaal vier verschillende workshops georganiseerd: ontslag, echtscheiding, pensioen en arbeidsongeschiktheid. Bovendien zijn er voorbereidingen getroffen voor de workshops partnerverlies en 18 jaar worden. In de voornoemde periode zijn in totaal 116 mensen aanwezig geweest bij een workshop. De workshop Ontslag kende hierbij de meeste deelnemers: bijna 80% van de deelnemers volgde deze workshop.

Workshops Levensgebeurtenissen

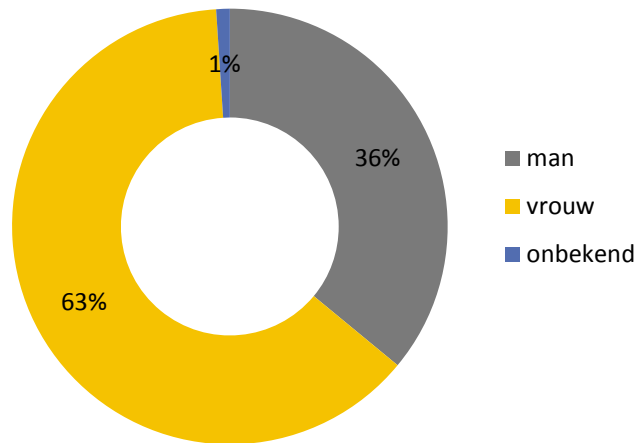
Grote gebeurtenissen in het leven kunnen extra kosten veroorzaken en kunnen er toe leiden dat het inkomen daalt. Met behulp van de workshops Levensgebeurtenissen probeert de gemeente dit te voorkomen. In 2017 biedt U Centraal workshops aan over de volgende Levensgebeurtenissen: (echt)scheiding, ontslag, arbeidsongeschiktheid, pensioen, overlijden partner, 18 jaar worden. Deze bieden handvatten om grip te houden op de financiële situatie.

Workshops van U Centraal in het eerste half jaar van 2017 (1-2-2017 tot en met 30-6-2017)

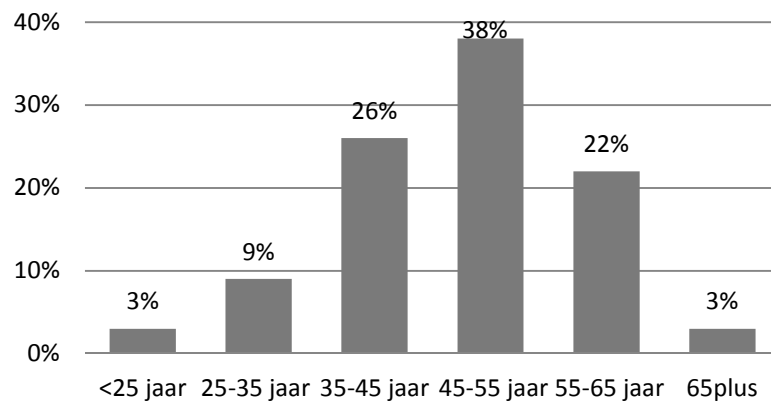
Workshop	Aantal deelnemers	Aantal workshops	Gemiddeld aantal deelnemers
Arbeidsongeschiktheid	9	2	5
Echtscheiding	14	5	3
Met Pensioen	2	2	1
Ontslag	91	10	9
Totaal	116	19	6

7.9 Workshops met name bezocht door vrouwen en hoog opgeleiden

Deelnemers workshops naar geslacht

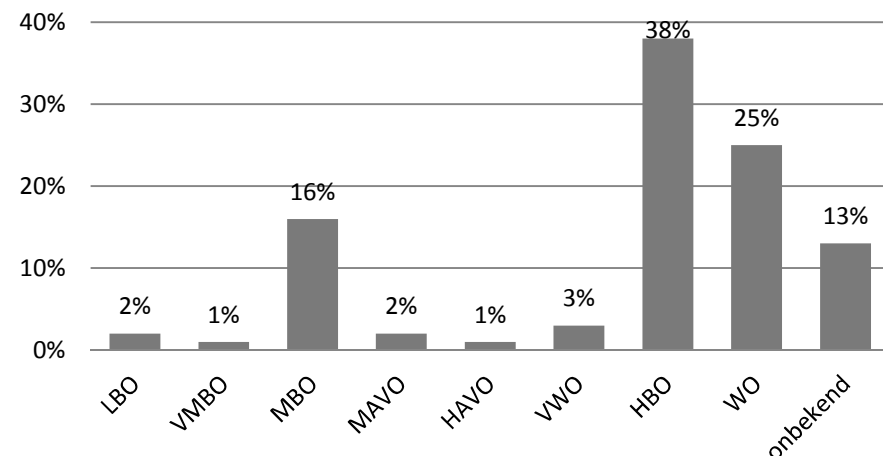

Deelnemers workshops naar leeftijd

- Over het algemeen doen er meer vrouwen dan mannen mee aan de workshops. Dit komt met name door de workshop Echtscheiding, die tot nu toe alleen door vrouwen is bezocht. Voor de workshop Ontslag is de verdeling man/vrouw redelijk gelijk.
- De verdeling in leeftijdsgroepen is voor alle workshops piramidaal, met nuanceverschillen per type workshop. Bij de workshop Echtscheiding is meer dan de helft van de deelnemers 45-55 jaar (57%).
- 63% van de deelnemers is hoger opgeleid (HBO/WO) en 16% heeft een MBO-opleiding.
- Verder blijkt dat driekwart van de deelnemers een inkomen van meer dan 125% van de bijstandsnorm heeft. Bij de workshop Echtscheiding zijn er relatief meer deelnemers met een inkomen onder de 100% bijstandsnorm (30%). Dit is een inschatting van het inkomen na echtscheiding.

Deelnemers workshops naar opleiding

Bijlage 1: Definities armoedegrenzen

- **Lage-inkomensgrens**

De lage-inkomensgrens weerspiegelt een vast koopkrachtbedrag in de tijd. De grens is afgeleid van het bijstandsniveau voor een alleenstaande in 1979, toen dit in koopkracht het hoogst was. Doordat de lage-inkomensgrens alleen voor prijsontwikkeling wordt geïndexeerd, is dit criterium geschikt voor vergelijkingen in de tijd. Bestedingen gebonden uitkeringen als de huurtoeslag zijn buiten beschouwing gelaten. De lage-inkomensgrens is bewust boven het beleidsmatig minimum (met name de bijstandsuitkering van een alleenstaande) gelegd, met als doel dat de huishoudens die vooral op bijstand of AOW zijn aangewezen tot de categorie met een laag inkomen gerekend worden.

- **Basisbehoeftenbudget**

Het 1ste referentiebudget is het zgn. *basisbehoeftenbudget*. Dit omvat de minimale uitgaven van een zelfstandig huishoudens aan onvermijdbare, basale zaken zoals voedsel, kleding en wonen. Ook uitgaven aan enkele andere moeilijk te vermijden kostenposten (bv. verzekeringen, niet-vergoede ziektekosten en persoonlijke verzorging) vallen hieronder.

- **Niet-veel-maar-toereikend-criterium**

Het 2e referentiebudget, het *niet-veel-maar-toereikend-budget*, is iets ruimer doordat het rekening houdt met minimale kosten van ontspanning en sociale participatie, bijvoorbeeld vakantie of lidmaatschap van sport- of hobbyclub, niet strikt noodzakelijk maar door veel mensen wel als zeer wenselijk beschouwd. De bedragen van dit criterium liggen voor alle typen huishoudens hoger dan het WSM. (Bron: Armoedesignalement 2012 SCP/CBS, december 2012).

- **Wettelijk sociaal minimum (WSM)**

Het WSM is gelijk aan AOW of bijstand, plus kinderbijslag, kindgebonden budget en zorgtoeslag (voor zover van toepassing), maar exclusief huurtoeslag en kinderopvangtoeslag. Huishoudens met inkomen op WSM zijn niet per definitie arm. Vaak ontvangen ze huurtoeslag, waardoor ze alsnog boven de *niet-veel-maar-toereikend*-grens uit kunnen komen.